

UPPSALA
UNIVERSITET

Dnr 2015/475

Råd och tips vid planering och genomförande av utbildningsutvärderingar

Modell för utbildningsutvärderingar vid
Uppsala universitet

Innehållsförteckning

Inledning	4
1. Utbildningsutvärderingar vid UU	6
1.1. Vad är syftet med dessa råd och tips?	6
1.2. Vilka delar består modellen för utbildningsutvärdering av?	6
1.3. Hur kan utbildningar grupperas i utvärderingsenheter?	8
1.4. Vilka är kraven för varje utbildningsutvärdering?	9
1.5. Hur kan kravet på extern och intern granskning tillgodoses?	11
Den interna kollegan från annan fakultet/område vid UU	11
Utvärdering med bedömarpanel	12
Benchmarkingbaserad utvärdering	12
Vad kan vara bra att tänka på i relation till de externa kollegornas uppgift?	13
1.6. Vilken form kan en utbildningsutvärdering ha?	14
Utvärdering med bedömarpanel	14
Benchmarkingbaserad utvärdering	15
Utvärdering över tid genom extern kollega/censor	16
Utvärdering med inslag av observation	16
1.7. Vilka utvärderingsfrågor kan ställas utifrån kraven i riktlinjerna?	18
Övergripande utvärderingsfrågor	18
Utvärderingsfrågor utifrån <i>aspekterna</i> i riktlinjerna	19
Måluppfyllelse	19
Forskningsanknytning	21
Studenters lärande	22
Progression och examination	23
Lärarkompetens	24
Internationalisering och hållbarhetsperspektiv	24
Jämställdhetsperspektiv	25
Samhällets behov och förberedelser för ett framtida arbetsliv	26
Student/doktorandinflytande	26
Tillgänglig och ändamålsenlig studiemiljö	27
Kontinuerlig uppföljning och utveckling	27
1.8. Vilka underlag kan användas för självvärderingen?	28
1.9. Hur kan man involvera berörda i utvärderingsarbetet (planering, genomförande, uppföljning)?	29
Vad är viktigt i självvärderingen?	29
Hur möjliggörs student-/doktorandmedverkan i utbildningsutvärderingar?	30

Hur kan biblioteket involveras i utvärderingarna? _____	31
1.10. Hur kan platsbesök och andra bedömarbesök arrangeras? _____	32
1.11. Hur kan ett sammanfattande bedömarutlåtande utformas? _____	32
1.12. Vad innehåller den korta utvärderingsrapporten? _____	33
1.13. Vad ska publiceras? _____	33
1.14. Vad är syftet med den årliga konferensen för utbildningsutvärderingar? _____	33
1.15. Vad är kvalitetsrapporten till för? _____	34
1.16. Vilken särskild hänsyn innebär utvärdering av utbildning på forskarnivå? _____	35
2. Årlig uppföljning _____	37
2.1. Hur förhåller sig årlig uppföljning av utbildning till utbildningsutvärderingarna? _____	37
2.2. Vilka former kan finnas för årlig uppföljning? _____	37
2.3. Vilket ansvar har områdes/fakultetsnämnderna för nödvändiga åtgärder? _____	38
2.4. Hur kan lärande över områdes och fakultetsgränser gynnas? _____	39
2.5. Vilka övergripande mål har Uppsala universitet för utbildning? _____	39

Bilaga 1. Riktlinjer för Uppsala universitets modell för utbildningsutvärderingar

Bilaga 2. Vanligt förekommande frågor och svar (FAQ) – från arbetsgruppens slutrapport

Inledning

Rektor beslutade 2016-10-25 om Uppsala universitets modell för utbildningsutvärderingar (UFV 2015/475). Modellen svarar mot de krav som ställs inom ramen för det nya nationella systemet för granskning av högre utbildning och innebär att all utbildning vid Uppsala universitet utvärderas av externa granskare under perioden 2017-2022. Modellen omfattar samtliga utbildningsnivåer.

Grundkraven för utbildningsutvärderingar vid Uppsala universitet framgår av *Riktlinjer för Uppsala universitets modell för utbildningsutvärderingar*. Enligt de universitetsövergripande grundkraven ska varje utbildningsutvärdering svara mot de krav och mål som finns i lag och förordning och i Uppsala universitets mål och strategier, beakta *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)*, granskas av externa sakkunniga och följas upp. Det är fakultets- och områdesnämndernas ansvar att utforma utbildningsutvärderingarna inom ramen för de universitetsövergripande grundkraven och de kan fastställa kompletterande riktlinjer och rutiner. Fakulteter och vetenskapsområden har olika förutsättningar, behov och traditioner, vilket ska kunna präglade utbildningsutvärderingarna.

Rektor har därför uppdragit åt områdes- fakultetsnämnderna att utveckla områdets/fakultetens former för systematisk kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling - inbegripet årlig uppföljning och utbildningsutvärderingar. Arbetet med att implementera modellen inleds med tio pilotutbildningsutvärderingar under 2017. De omfattar följande utbildningar/områden: fysioterapiprogrammet och magisterprogrammet i klinisk farmaci (medfarm), civilingenjörsprogrammet i molekylär bioteknik och ett kurspaket med fristående kurser inom centrum för hållbar utveckling (teknat), institutionen för kostvetenskap (samfak), institutionen för lingvistik och filologi (språkfak) samt centrum för genusvetenskap, institutionen för arkeologi och antik historia, institutionen för idé- och lärdoms historia och litteraturvetenskapliga institutionen (alla histfil).

I rektors uppdrag till områdes- och fakultetsnämnderna ingår vidare att genomföra en fullständig sexårscykel av utbildningsutvärderingar 2017-2022. En preliminär plan för sexårscykeln ska inkomma till rektor senast den 16 juni 2017 och den 28 februari 2018 ska områdets/fakultetens former och rutiner för utbildningsutvärderingar och årlig uppföljning redovisas för rektor. Då ska även en utvecklad beskrivning av området/fakultetens former för kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling av utbildning redovisas. Dessa beskrivningar tillförs program för kvalitetsarbete vid dess revidering.

I uppdraget ingår även att fakulteter/områden aktivt ska bidra till erfarenhets- och kunskapsutbyte avseende kvalitetsarbete över fakultets- och områdesgränser, medan universitetsdirektören ska tillse ett ändamålsenligt universitetsgemensamt stöd. Det senare ska omfatta kunskapsstöd vid utformning av utvärderingar och uppföljning (inbegripet skriftliga rekommendationer), genomförande av studentbarometer och årlig konferens, sammanställning av kvalitetsrapport samt framtagande av nyckeltal som underlag för utbildningsuppföljning.

Föreliggande *Råd och tips vid planering och genomförande av utbildningsutvärderingar* är de skriftliga rekommendationer som omtalas i rektors beslut. Tanken är att dessa råd och tips ska vara ett levande dokument som byggs på vartefter erfarenheter och exempel görs och fångas upp. Den är utformad som en FAQ med frågor och svar, dvs. tanken är att man ska kunna hoppa mellan olika avsnitt utan att först ha läst den i sin helhet, vilket dock medför vissa upprepningar i texten. Aktuell version kommer att finnas tillgänglig på Medarbetarportalen:

<https://mp.uu.se/web/info/undervisa/kvalitet-och-utvardering/utbildningsutv.>

För mer information om vad Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ska granska i det nya nationella kvalitetssäkringssystemet och om ESG hänvisas till information på [UKÄ:s webbplats](#) och på Medarbetarportalen:

<https://mp.uu.se/web/info/undervisa/kvalitet-och-utvardering/uka-utvarderingar>

Som framgår ovan omfattar riktlinjerna alla utbildningsnivåer, men eftersom utbildning på forskarnivå delvis kräver andra hänsynstaganden än utbildning på grund- och avancerad nivå, finns ett särskilt avsnitt för denna (Vilken särskild hänsyn innebär utvärdering av utbildning på forskarnivå). Avsnittet ska ses som ett komplement till övriga delar. De som har att planera och genomföra en utvärdering på forskarnivå rekommenderas att ta del av föreliggande råd och tips i sin helhet.

De citat som återfinns i texten kommer från remissvar som inkom till rektor gällande förslag till modell för utbildningsutvärderingar. Förslaget utarbetades av en universitetsövergripande arbetsgrupp med vicerektor Torsten Svensson som ordförande ([mer om bakgrunden](#) hittas på Medarbetarportalen).

Textavsnittet under varje rubrik inleds med att tydliggöra de krav som riktlinjerna anger. Därefter följer råd och tips.

1. Utbildningsutvärderingar vid UU

1.1. Vad är syftet med dessa råd och tips?

Rekommendationernas syfte är att fungera som råd och stöd i arbetet med utbildningsutvärderingar och är inte på något sätt tvingande. De ska ge vägledning och inspiration. Den som vill ta till sig förslag på ett tillvägagångssätt i sin helhet kan göra det (så länge det ligger inom de ramar som området/fakulteten satt upp). Vi uppmanar dock läsaren att tänka på att förslagen ofta kräver anpassning till den egna miljöns behov och förutsättningar för att fungera väl. Den som vill förhålla sig helt fritt kan också göra det. Ibland kan förslag vara språngbräda till något annat, ännu bättre, och andra gånger kan de väcka insikt om hur man *inte* vill göra. Ofta presenteras flera alternativa tillvägagångssätt och förhoppningen är att de ska kvalificeras och nya tillkomma i takt med att kunskaper och erfarenheter vinnas. Goda idéer kommer att fångas upp i den löpande dialogen med dem som arbetar med utbildningsutvärderingar, genom läsning av utvärderingsrapporter och vid den årliga konferensen.

När arbetsgruppen presenterade utkast på förslag till modell under utvecklingsprocessen framkom vid flera tillfällen oro för att områdes- och fakultetsnämnder kan komma att lägga till för många krav utöver de universitetsövergripande. Arbetsgruppen manade därför områdes- och fakultetsnämnder att inte detaljreglera utbildningsutvärderingarna mer än vad som krävs för att nämnden ska kunna säkerställa kvaliteten i utbildningarna. En av finesserna med förslaget är att utbildningsutvärderingarna ska kunna se olika ut beroende på lokala förutsättningar och behov, vilka även kan variera inom vetenskapsområden och fakulteter. Enligt riktlinjerna ska såväl berörda lärare som studenter/doktorander medverka i planering, genomförande och uppföljning.

1.2. Vilka delar består modellen för utbildningsutvärdering av?

Enligt riktlinjerna består Uppsala universitets modell för utbildningsutvärderingar av årlig systematisk uppföljning av utbildning och utbildningsutvärderingar vart sjätte år. En utbildningsutvärdering består av fyra delar: utformning, genomförande, åtgärder (för att utveckla utbildningen) och uppföljning (av om åtgärderna fungerat). Utbildningsutvärderingar sker i en utvärderingscykel om sex år, vilket betyder att varje utbildning genomgår en ny utvärdering vart sjätte år.

1) UTFORMNING

- Identifiering av utvärderingsenhet
- Val av form för utvärderingen
- Identifiering av externa och interna granskande kollegor (bedömare)
- Identifiering av utvärderingsfrågor och insamling av kunskap

2) GENOMFÖRANDE

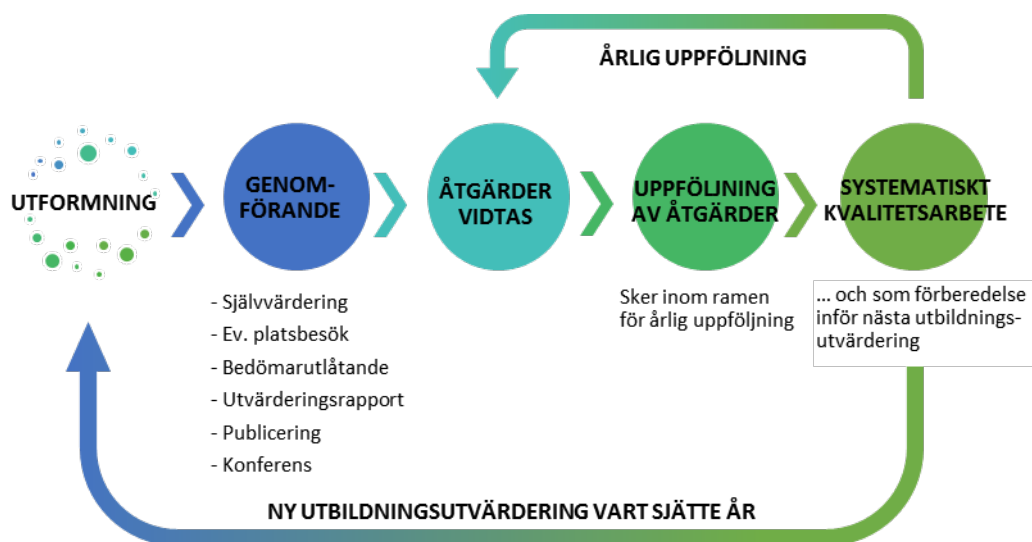
- *SJÄLVVÄRDERING*
 - Självvärdering och underlag till bedömare
 - Platsbesök och eventuella andra möten med bedömare
- *BEDÖMARUTLÅTANDE*
 - Preliminärt bedömarutlåtande för korrigerande av eventuella sakfel (rekommenderas)

- Sammanfattande bedömarutlåtande om styrkor, svagheter/utvecklingsområden samt rekommendationer
- *KORT UTVÄRDERINGSRAPPORT FRÅN UTBILDNINGSAANSVARIGA*
 - Utvärderingens metod och uppläggning
 - De viktigaste slutsatserna mot bakgrund av självvärderingen och bedömarutlåtandet
 - Planerade åtgärder/utvecklingsinsatser
 - Nämndens slutsats
- *PUBLICERING*
 - Sammanfattande bedömarutlåtande och planerade åtgärder
- *KONFERENS FÖR UTBILDNINGSAUTVÄRDERINGAR UU*
 - Årlig konferens för kollegialt utbyte kring resultaten av utbildningsutvärderingarna, spridande av goda exempel och lärdomar

3) ÅTGÄRDER VIDTAS

4) ÅRLIG UPPFÖLJNING

5) VART SJÄTTE ÅR NY UTBILDNINGSAUTVÄRDERING

1.3. Hur kan utbildningar grupperas i utvärderingsenheter?

All utbildning ska utvärderas minst en gång vart sjätte år i en utbildningsutvärdering. Att detta sker och att all utbildning täcks är områdes- eller fakultetsnämndens ansvar.

Med all utbildning avses all förekommande utbildning på

- grundnivå (kurser, utbildningsprogram, huvudområden, biområden)
- avancerad nivå (kurser, utbildningsprogram, huvudområden)
- forskarnivå (ämnen, kurser)
- behörighetsgivande förutbildning (t ex basår), kompletterande pedagogisk utbildning
- uppdragsutbildning
- så kallade uddakurser (kurser som inte specifikt omfattas av kursfordringarna för någon examen, t ex sommarkurser).

Ansvarig områdes- eller fakultetsnämnd avgör ytterst hur utbildningarna grupperas i utvärderingsenheter på ett ändamålsenligt sätt. För en ändamålsenlig utvärderingsenhet krävs att den/de utbildningar som ingår kan bedömas av samma grupp externa kollegor.

En och samma utvärderingsenhet skulle exempelvis kunna omfatta ett utbildningsprogram på grundnivå och tillhörande huvudområde på grundnivå, ett biområde och kanske en sommarkurs. Det skulle också kunna omfatta både grundnivå och avancerad nivå (dvs. samtliga kurser inom huvudområdet), ett utbildningsprogram med viss inriktning på grundnivå och ett masterprogram med viss inriktning, och kanske en uppdragsutbildning. Om vissa kurser eller en uppdragsutbildning svårigen går att gruppera i en större naturlig helhet får de utvärderas i särskild ordning, endera enskilt eller tillsammans med andra kurser och utbildningar som faller utanför utbildningsprogram, huvudområden och biområden.

En utvärderingsenhet skulle även kunna omfatta utbildning på alla nivåer (inkl. utbildning på forskarnivå) inom ett ämnesområde om det bedöms som ändamålsenligt. Det skulle också vara tänkbart att utvärdera utbildning på alla nivåer och forskning samtidigt, som ett sätt att betona kopplingen mellan utbildning och forskning. Då utvärderingen av forskningen, KoF17 (denna gång med fokus på forskningsmiljön), sker för närvarande kommer det dock troligen inte vara aktuellt i närtid (se vidare Vilken särskild hänsyn innebär utvärdering av utbildning på forskarnivå?).

Ett råd är att vara omsorgsfull i detta arbete och diskutera grupperingen av utbildningar i utvärderingsenheter med berörda utbildningsansvariga på olika nivåer eftersom grupperingen påverkar utvärderingarna. Enligt riktlinjerna ska utbildningarna så långt möjligt analyseras i sin helhet (helheter). En självvärdering ska skrivas som speglar de utbildningar som ingår och så småningom resulterar utvärderingen i ett bedömarutlåtande.

1.4. Vilka är kraven för varje utbildningsutvärdering?

Utvärderingen ska ske utifrån de krav och mål som finns i [högskolelagen](#) och [högskoleförordningen \(examensordningen\)](#) och med beaktande av europeiska principer för kvalitetssäkring ([ESG](#)), [mål och strategier](#) för Uppsala universitet och utbildningsspecifika styrdokument.

Utbildningskraven formuleras ytterst i examensordningen och på lokal nivå i utbildningsplaner och kursplaner. Uppsala universitets utbildningsutvärderingar har ambitioner att stimulera till utbildning av högsta nationella och internationella kvalitet, vilket står i överensstämmelse med universitetets mål och strategier.

Uppsala universitets modell för utbildningsutvärderingar är utformad för att klara såväl UU:s egna krav som UKÄ:s krav inom ramen för det nya nationella kvalitetssäkringssystemet.

Enligt riktlinjerna vilar ansvaret för utformning, genomförande och uppföljning av utbildningsutvärderingar på respektive områdes- eller fakultetsnämnd, som har ansvar för kvaliteten i utbildningarna. Det svarar mot universitetets arbetsordning¹.

Varje utbildningsutvärdering ska i enlighet med riktlinjerna²:

- Utformas så att den genererar den kunskap som krävs för att säkerställa och utveckla kvaliteten för aktuell utbildning
- Omfatta en helhetsbedömning av utbildningens kvalitet – dess styrkor, svagheter och utvecklingsområden
- Innefatta extern granskning av minst två kollegor från ett eller flera lärosäten
- Innefatta intern granskning av minst en kollega från annan fakultet/vetenskapsområde inom UU
- Innebära att såväl berörda lärare som studenter/doktorander medverkar i planering, genomförande och uppföljning av utvärderingen

¹ I arbetsordningen (UFV 2015/1342) framgår av områdesnämnd/fakultetsnämnds uppgifter: "besluta om uppläggning och genomförande samt systematiskt säkra, utveckla och följa upp kvalitet i utbildningen".

² Se riktlinjerna i sin helhet i bilaga 1, där står t.ex. om självvärdering, bedömarutlåtande och utvärderingsrapport samt områdes/fakultetsnämnds ansvar.

Varje utbildningsutvärdering ska täcka in följande aspekter³:

- att utbildningarna når målen i högskolelagen och högskoleförordningen (examensordningen) och utbildningsspecifika mål, dvs. att de faktiska studieresultaten motsvarar de förväntade studieresultaten (HL, HF, ESG 1.3, 1.9, Mål o strat)
- att undervisningens innehåll och form vilar på vetenskaplig grund samt beprövad erfarenhet (HL, HF, ESG 1.3, 1.9, Mål o strat)
- att undervisningen sätter studenters/doktoranders lärande i centrum (ESG 1.3, Mål o strat)
- att målen examineras på ett ändamålsenligt och rättssäkert sätt och att progression säkerställs (HL, HF, ESG 1.3, 1.9, Mål och strat)
- att verksamma i utbildningen har aktuell ämnesmässig och högskolepedagogisk/ämnesdidaktisk kompetens samt att lärarkapaciteten är tillräcklig (HL, HF, ESG 1.5, Mål o strat)
- att internationalisering och internationella perspektiv liksom hållbarhetsperspektiv främjas (HL, HF, Mål o strat)
- att jämställdhetsperspektiv integreras i utbildningen (HL, Mål o strat)
- att utbildningen svarar mot individens och samhällets behov av utbildning och professionell kunskap och förbereder studenterna för ett framtida arbetsliv (HL, HF, ESG 1.9, Mål o strat)
- att studenterna/doktoranderna har inflytande i planering, genomförande och uppföljning av utbildningen (HL, HF, ESG 1.3, 1.9, Mål o strat)
- att en för alla studenter/doktorander tillgänglig och ändamålsenlig studiemiljö föreligger (HL, ESG 1.6, 1.9, Mål o strat)
- att kontinuerlig uppföljning och utveckling av utbildningen genomförs (HL, HF, ESG 1.7, 1.9, Mål o strat)

Att utbildningsutvärderingen täcker in aspekterna ovan ska återspeglas i självvärdering och bedömning. Sättet man operationaliserar och griper sig an aspekterna kan variera, liksom tyngdpunkten.

Vid [inrättande av utbildning vid Uppsala universitet](#)⁴ innehåller beslutsunderlaget följande förutsättningar och aspekter, som i mångt och mycket påminner om de aspekter som varje utbildningsutvärdering ska täcka in: lärarkompetens och kompetensutveckling, forskningsanknytning, undervisningens utformning, progression, internationalisering, utbildningens

³ Hänvisningarna inom parentes hänför sig till högskolelag, högskoleförordning (examensordningen), de europeiska principerna för kvalitetssäkring (ESG) och dess principer/standarder (1.1-1.10) samt mål och strategier för Uppsala universitet (UFV 2013/110)

⁴ Riktlinjer för inrättande och utveckling av utbildningsprogram, huvudområden och biområden. Avser grundnivå och avancerad nivå. Avser även gemensamt utbildningsprogram med annat lärosäte. UFV 2015/184

koppling till framtida arbetsmarknad, utbildningens plats i utbildningsutbudet, dimensionering och finansiering, systematisk kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling.

För fördjupad information om mål som anknyter till [pedagogiska frågor](#), [internationalisering](#), [lika villkor](#) och [hållbar utveckling](#) se tillhörande program och handlingsplaner.

Skillnaden mellan regleringarna i högskolelagen och högskoleförordningen och ESG, är att de förra är lagkrav. ESG är överenskomna principer inom högre utbildning i Europa för att främja kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling. UKÄ:s modell för granskning, inom ramen för det nya kvalitetssäkringssystemet, vilar på högskolelagen, högskoleförordningen och ESG.

1.5. Hur kan kravet på extern och intern granskning tillgodoses?

Enligt riktlinjerna ska varje utbildningsutvärdering vid Uppsala universitet innehålla extern granskning av minst två kollegor från ett eller flera lärosäten samt av minst en kollega från annan fakultet/vetenskapsområde inom Uppsala universitet enligt vedertagna principer för peer review.

Att använda sig av externa granskare är en självklarhet inom forskningen. Det är en akademisk form av kvalitetssäkring, som enligt riktlinjerna även ska användas för att säkerställa och utveckla utbildningskvalitet. Granskning ur ett utifrånsperspektiv bryter den hemmablindhet som finns i varierande grad i alla miljöer och bidrar med inflöde av nya idéer. I andra länder är det vanligt att använda sig av externa examinatorer direkt i utbildningen, vilket kontinuerligt bidrar till utifrånsperspektiv och upprätthållande av kravnivåer.

Den externa granskningen kan ske på olika sätt, till exempel genom att sätta samman en bedömarpanel som granskar utbildningen, eller genom benchmarkingbaserad utvärdering, dvs. genom en systematisk jämförelse med annan utbildning, vilken inbegriper granskning av externa kollegor. Huvudsaken är att det innebär att den egna utbildningen underställs oberoende granskning. Vid identifiering och anlitan av bedömare är frågan om jäv viktig att uppmärksamma och beakta.

Den interna kollegan från annan fakultet/område vid UU

För att uppfylla kravet om medverkan av minst en intern kollega från annan fakultet/vetenskapsområde inom Uppsala universitet, kan en kollega som verkar inom närliggande ämnesområden och/eller har pedagogisk sakkunskap bjudas in. Även en kollega med ett helt annat ämnesmässigt perspektiv kan ge värdefull återkoppling. Om inte utvärdering med bedömarpanel används som metod, kan den interna kollegans synpunkter på utbildningen behöva tillföras i annan ordning. Om inte den interna kollegans synpunkter kan vävas in i det sammanfattande bedömarutlåtandet, bör denna göra ett separat utlåtande över funna styrkor, svagheter/utvecklingsområden och rekommendationer.

Den interna kollegan kan väljas för att komplettera de externa bedömare/kollegorna. Ett exempel skulle kunna vara att använda denna kollega för att lägga extra fokus på någon särskild aspekt som man bedömer skulle vara utvecklingsdrivande, t.ex. VFU, generiska färdigheter, jämställdhet eller internationalisering. Vid en av utbildningsutvärderingspiloterna finns tankar om att låta den interna kollegan delta vid några olika typer av examinationer, t.ex. vid opposition. Eftersom utbildningsutvärderingarna handlar om en helhetsbedömning av utbildningens kvalitet ska även den interna kollegan ge sina synpunkter på helheten och det som framkommer av självvärderingen och underlagen, men det finns inget som hindrar att man ber denna lägga särskild vikt vid vissa delar.

I det följande ges exempel på tänkbara utvärderingsupplägg och hur de kan möta kravet på extern (och intern) kollegial granskning. (Uppläggen utvecklas vidare under rubriken Vilka metoder kan väljas för en utbildningsutvärdering?)

Utvärdering med bedömarpanel

Om man väljer att föra in den externa granskningen genom en utbildningsutvärdering med bedömarpanel, uppfylls kravet genom att hämta minst ett par externa ämnessakkunniga från ett eller flera lärosäten inom och/eller utom Sverige. De sakkunniga bör ha fördjupad kunskap om utformning och genomförande av motsvarande utbildning. För att åstadkomma bredd i perspektiv kan det vara bra att det i en bedömarpanel både finns lärare med omfattande och aktuell undervisningserfarenhet som personer med erfarenhet av ledningsuppdrag som t ex studierektor, programansvarig, prefekt eller dekan. Tänk även på att i möjligaste mån beakta ett jämställdhetsperspektiv vid val av bedömare.

Studentrepresentanter/doktorandrepresentanter ska alltid ingå i bedömarpanelen.⁵

Student/doktorandrepresentanterna kan hämtas bland studenter som studerar vid motsvarande utbildning vid andra lärosäten och identifieras då med hjälp av det andra lärosätets/lärosätens studentkårer eller av SFS. Ett alternativ är att vända sig till studentkårerna vid Uppsala universitet och efterfråga en student-/doktorandrepresentant, som visserligen inte studerar vid den utbildning som utvärderas men som har ett generellt engagemang för och kunnande om utbildningsfrågor. En kombination av dessa olika typer av studentrepresentanter är förstås också möjlig.

Mot bakgrund av forskning⁶ går det att karakterisera en god panelist. En sådan förbereder sig väl, är koncis, förmår kommunicera över ämnesgränser, respekterar övriga panelisters expertis och uppfattningar samt inser var gränserna för det egna kunnandet går och när hen måste överlåta en viss bedömning åt någon som är bättre lämpad att göra den. I välfungerande bedömarpaneler upprätthålls en god kollegial stämning. Diskussionerna kan vara dynamiska och uppfattningarna olika, men framförs och lyssnas till med respekt. Vid val av panelister kan det vara bra att fundera över om det är sannolikt att tänkta panelister har ovanstående förmåga. Det är inte alltid man har tillräckligt underlag för att göra en sådan bedömning, men när så är möjligt bör den göras.

Vid utvärdering med bedömarpanel behöver man ta ställning till bedömargruppens eventuella behov av någon med särskilt ansvar för att föra anteckningar vid bedömargruppens diskussioner, vid eventuella platsbesök/liknande, sammankalla till möten, bedömarutlåtande etc. Storleken på bedömargruppen, komplexiteten i den utvärderade utbildningen och vilka eventuella rapporteringskrav som ställs utöver det sammanfattande bedömarutlåtandet, kan antas påverka behovet. Om denne person är en annan än de externa kollegorna bör man lämpligen se till att den har ett visst avstånd till den utvärderade utbildningen, så att inte jäv uppstår.

Benchmarkingbaserad utvärdering

Ett alternativt sätt att lägga utifrånperspektiv på den egna utbildningen är genom benchmarkingbaserad utvärdering, dvs. genom att utbildningsansvariga, några lärare och studenter/doktorander besöker och undersöker motsvarande utbildning vid ett annat lärosäte (och där träffar utbildningsansvariga, lärare och studenter/doktorander). Även denna utvärdering ska

⁵ Att ha studenter med i en bedömarpanel är praxis vid tillsynsmyndigheter i Europa, och studentinflytande betonas i ESG.

⁶ How Professors Think: Inside the Curious World of Academic Judgement (Lamont 2009).

innehålla extern och UU-intern *granskning* av den egna utbildningen (och omfatta såväl självvärdering, bedömarutlåtande och utvärderingsrapport). I detta fall hämtas de externa granskarna från systerutbildningen och om möjligt kompletteras de av en student/doktorand från den aktuella utbildningen. Den interna bedömaren kan med fördel följa med på besöket, men det är inte nödvändigt. Det är fullt möjligt att låta denna granska utbildningen oberoende av de externa granskarna och kanske med särskilt fokus på någon av aspekterna (se exempel ovan, Den interna kollegan från annan fakultet/område vid UU).

När man sätter samman delegationen från UU kan man överväga om även någon från fakultetsnivån ska ingå för att utvidga erfarenheterna och tillföra ett ledningsperspektiv.

Vad kan vara bra att tänka på i relation till de externa kollegornas uppgift?

Alla bedömare behöver få anvisningar för sitt arbete. Fundera igenom vilken information bedömarna behöver ha tillgång till för att kunna bedöma utbildningen. De behöver som minimum ha riktlinjerna för utbildningsutvärderingar och eventuella kompletterande riktlinjer och anvisningar från områdes/fakultetsnivå. I riktlinjerna finns specificerat vad varje utbildningsutvärdering ska täcka in, och det bör anges att detta på något sätt återspeglas i bedömningen. De externa granskarna behöver ha tillgång till utdrag från examensordningens mål (om ej tillämpligt så högskolelagens mål) och utbildningsspecifika dokument såsom utbildningsplaner, kursplaner, studiehandledningar och eventuella andra underlag som hänvisas till i självvärderingen.

Ett tips kan vara att arrangera ett inledande möte (fysiskt eller virtuellt) där bedömarna och företrädare för utbildningen och studenter träffas för att bedömarna ska få bakgrundsinformation om utbildningen och den kontext som omger utbildningen.

Internationella bedömare behöver därutöver få information om svensk högre utbildning och om examensmålen i högskoleförordningen (eller målen i högskolelagen). Huruvida det är examensordningens mål i högskoleförordningen eller målen i högskolelagen som är tillämpligt beror på vilka utbildningar det handlar om (vilka som ingår i utvärderingen). Ett utbildningsprogram, ett huvudområde och biområde bör bidra till uppfyllandet av examensmålen i högskoleförordningen. Handlar det däremot om en grupp olika kurser som inte ingår i en större helhet så är det målen i högskolelagen som är tillämpliga.

1.6. Vilken form kan en utbildningsutvärdering ha?

Det står fakulteter och områden fritt att välja former för sina utvärderingar. Det viktiga är att de svarar mot riktlinjerna. Alternativa ansatser uppmanas och kan efter hand som de realiserats föras in i föreliggande råd och tips och inspirera andra.

Det är en fördel om utbildningsutvärderingarna används som ett sätt att intensifiera angelägna diskussioner i lärarkollegiet (doktorander inkluderade) och med studenter, och de bör därför läggas upp så att de engagerar många. Om hela kollegiet involveras i att hantera de brister som blottläggs och förverkliga de idéer som tar form, ökar chansen att utvärderingarna verkligen leder framåt.

Här följer några exempel som möter kraven i riktlinjerna och syftar till att bidra till utveckling och lärande genom granskning och kollegialt utbyte med kollegor inom och utanför Uppsala universitet. Beskrivningen sker steg-för-steg från planering till uppföljning, dvs. från ax till limpa.

Utvärdering med bedömarpanel

- 1) Kontakta bedömare i ett tidigt skede.
- 2) Formulera frågor som man önskar få svar på. Frågor som har betydelse för bedömning och utveckling av kvaliteten i utbildningen. (Stäm sedan av med de aspekter som ska ingå i varje utbildningsutvärdering så inte någon aspekt förbises.)
- 3) Insamling av underlag inför självvärderingsarbetet.
(Se avsnittet Vilka underlag kan användas för självvärderingen)
- 4) Utbildningsansvariga (prefekter, studierektorer, programansvariga, handledare, programansvariga professorer), lärare och studenter/doktorander genomför en **självvärdering**, dvs. en analys av utbildningen ur ett helhetsperspektiv med ledning av på förhand formulerade utvärderingsfrågor.
(Se avsnitten Hur kan man arbeta med självvärderingen och hur kan den se ut? och Vilka utvärderingsfrågor kan ställas utifrån kraven i riktlinjerna?)
- 5) Självvärderingen och underlag (t.ex. utbildningsplan, kursplaner) skickas till en bedömargrupp fyra-sex veckor innan platsbesök tillsammans med tydliga instruktioner.
(Se avsnittet Hur kan kravet på extern och intern granskning tillgodoses?)
- 6) Bedömargruppen läser självvärderingen och identifierar ev. behov av ytterligare information/dokumentation. Utbildningsansvariga förser så långt möjligt bedömarna med efterfrågad information.
- 7) Bedömarna kommer på platsbesök en eller några dagar (beroende på utvärderingsenhetens komplexitet), då de intervjuar olika kategorier (utbildningsansvariga lärare, handledare, studenter/doktorander, kursadministratörer, studievägledare, utbildningsansvariga på fakultetsnivå etc.). Bedömarna inleder rapportskrivandet under besöket och redovisar sina preliminära iakttagelser för utbildningsansvariga i slutet av besöket.
- 8) Bedömarna ges några veckor för att sammanfatta vad de ser som utbildningens främsta styrkor, svagheter/utvecklingsområden och lämna rekommendationer avseende utvecklingsbehov i ett sammanfattande bedömarutlåtande.
- 9) Utbildningsansvariga sammanfattar i en kort utvärderingsrapport de viktigaste slutsatserna från självvärderingen och bedömarutlåtandet. Planerade åtgärder/utvecklingsinsatser redovisas, liksom en kort beskrivning av utvärderingens metod och upplägg.

- 10) Nämndens slutsats, och eventuellt behov av särskild uppföljning, tillförs utvärderingsrapporten liksom beslut om prioriterade åtgärder.
- 11) Resultatet av utvärderingen publiceras (se avsnittet Vad ska publiceras?)
- 12) Åtgärderna följs sedan upp i enlighet med riktlinjerna.

Benchmarkingbaserad utvärdering

- 1) Kontakta utbildningsansvariga vid en motsvarande utbildning vid ett annat lärosäte (dvs. en systerutbildning), vilken man vill bli granskad av och som bedöms vara intressant att utforska närmare genom ett besök på några dagar.
- 2) Formulera frågor som man önskar få svar på. Frågor som har betydelse för bedömning och utveckling av kvaliteten i utbildningen. (Stäm sedan av med de aspekter som ska ingå i varje utbildningsutvärdering så inte någon aspekt förbises.)
- 3) Insamling av underlag inför självvärderingsarbetet.
(Se avsnittet Vilka underlag kan användas för självvärderingen)
- 4) Utbildningsansvariga (prefekter, studierektorer, programansvariga, handledare, programansvariga professorer), lärare och studenter/doktorander genomför en **självvärdering**, dvs. en analys av utbildningen ur ett helhetsperspektiv med ledning av på förhand formulerade utvärderingsfrågor.
(Se avsnitten Hur kan man arbeta med självvärderingen och hur kan den se ut? och Vilka utvärderingsfrågor kan ställas utifrån kraven i riktlinjerna?)
- 5) Självvärderingen och underlag (t.ex. utbildningsplan, kursplaner) skickas till utbildningsansvariga vid en motsvarande utbildning vid ett annat lärosäte, inom eller utom landet, vilken man vill bli granskad av och som bedöms vara intressant att utforska närmare (dvs. en systerutbildning).
- 6) Utsedda bedömare vid systerutbildningen läser igenom självvärderingen och skapar sig en bild av aktuell utbildning vid Uppsala universitet. De identifierar eventuellt behov av ytterligare information/dokumentation. Utbildningsansvariga förser så långt möjligt bedömarna med efterfrågad information. Utbildningsansvariga vid UU förbereder samtidigt områden att utforska och frågor att ställa till systerutbildningen vid besöket.
- 7) En delegation från UU reser till systerutbildningen och försöker – bli med utgångspunkt från sina frågor - fånga upp så mycket information som möjligt om hur utbildningen bedrivs. Fokus ligger på att reflektera över sin egen verksamhet, dvs. identifiera starka och svaga sidor i jämförelse med systerutbildningen, samt fånga upp idéer som kan användas för utvecklingen av den egna utbildningen. Systerutbildningens utbildningsansvariga intervjuar delegationen mot bakgrund av självvärderingen.
- 8) De externa kollegorna vid systerutbildningen sammanfattar skriftligen sina iakttagelser och sina rekommendationer i enlighet med riktlinjerna (ett sammanfattande bedömarutlåtande om utbildningens styrkor, svagheter/utvecklingsområden samt rekommendationer).
- 9) Vid hemkomst sammanfattar delegationen sina iakttagelser och slutsatser och en utvärderingsrapport med planerade åtgärder utarbetas i enlighet med riktlinjerna.
- 10) Nämndens slutsats, och eventuellt behov av särskild uppföljning, tillförs utvärderingsrapporten liksom beslut om prioriterade åtgärder.
- 11) Resultatet av utvärderingen publiceras (se avsnittet Vad ska publiceras?)

12) Åtgärderna följs sedan upp i enlighet med riktlinjerna.

Utmaningen i denna ansats är att förmedla insikter till - och skapa entusiasm bland - de som är involverade i utbildningen men som inte deltar i besöket hos systerutbildningen. I bästa fall kan alla som medverkar i aktuell utbildning åka med, men ofta möter det ekonomiska eller andra hinder. Utöver att involvera så många som möjligt i självvärderingen, och i identifieringen av frågor att ta med till besöket hos systerutbildningen, krävs ett ordentligt efterarbete efter delegationens hemkomst. Delegationen måste ges goda förutsättningar att förmedla gjorda iakttagelser och alla berörda måste engageras i analysen av vad som bör göras och i utformningen av planerade åtgärder.

En benchmarkingbaserad utvärdering kanske skulle kunna ge ännu mer inspiration inför fortsatt utvecklingsarbete än bedömarpanelmodellen. Samtidigt är kombinationen av benchmarking och granskning mindre beprövad och kräver en del tankemöda och kreativitet för att finna sin form.

Utvärdering över tid genom extern kollega/censor

I denna utvärderingsmodell knyts en eller flera censorer till utbildningen, dvs. en eller flera externa kollegor, som inledningsvis tar del av dokument om utbildningen och sedan träffar studenter/doktorander, lärare och utbildningsansvariga på utbildningen. Därefter följer censorn upp utbildningen på årlig basis och skriver en årlig kortfattad rapport. Varje termin kan ha ett särskilt utpekat tema för den årliga uppföljningen, t.ex. examinationer, VFU, generiska färdigheter, arbetslivsanknytning etc.

En censor kan vara aktiv under en hel sexårscykel eller under en större del av perioden. Efter perioden genomför censorn en uppsummering av sina intryck och rekommendationer. Detta efter att ha granskat utbildningens självvärdering i enlighet med riktlinjerna. Om det varit *en* censor så krävs granskning av självvärdering och underlag från ytterligare minst en extern kollega samt en UU-intern kollega, så att kravet på extern och intern granskning i riktlinjerna uppfylls. Censorns uppsummering och rekommendationer bildar tillsammans med ytterligare bedömares (extern och intern kollega) bedömning bedömarutlåtandet. Bedömningen kan ske gemensamt av de externa granskarna eller oberoende av varandra. Därefter vidtar övriga steg i enlighet med riktlinjerna.

Denna form av utvärdering medger ett formativt inslag, dvs. åtgärder och utvecklingsinsatser kan implementeras löpande. Utvärderingssättet ger kontinuitet genom en längre tid för extern inblick och dialog med berörda (inklusive studenter/doktorander). En utmaning skulle kunna vara att i slutänden få ihop bedömarutlåtande/n från såväl censorn som ytterligare minst en extern kollega från annat lärosäte samt den interna kollegan från UU.

Universitetet i Bergen tillämpar censorsystem för sina program med årlig rapport och uppsummering efter fyra år, [exempel på olika programcensorrappporter](#) (välj fakultet och studieprogram).

Utvärdering med inslag av observation

Detta exempel är hämtat från institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier som låtit genomföra en egeninitierad utbildningsutvärdering under 2014-2015 av kärnkurser inom lärarprogram. Det uttalade syftet var att göra en kvalitetsgranskning – utifrån Uppsala universitets pedagogiska program och de övergripande examensmålen för förskolläraryrket och lärarutbildning i Sverige – av de "kärnkurser" som ges inom förskolläraryrket och lärarutbildningen vid EDU. Två externa bedömare har under en period funnits i utbildningsmiljön på campus Blåsenhus.

Utvärderingen bygger på analys av dokument, intervjuer, enkätstudie omfattande studenter på lärarprogrammen och observationer av undervisningen. Dokumentanalysen omfattade en granskning av styrdokumenterna för utbildningarna (bl.a. högskoleförordningen examensordningen, kursplaner,

studiehandledningar, examinationsuppgifter). Sammanställningen av analysen användes i ett steg två som underlag för intervjuer med lärare och studenter och som underlag för observationer.

Utvärderarna har presenterat sina iakttagelser löpande i muntlig form. Utvärderingen har på så vis varit formativ och förändringsarbete har kunnat inledas redan under utvärderingens genomförande. Utvärderingsarbetet har präglats av en utvecklingsinriktad ansats. De externa bedömarna har sammanfattat sina slutsatser och rekommendationer i en slutrapport vt 2016.

En inspirationskälla till denna utvärderingssatsning var [KrUUt-rapportens slutsatser](#). KrUUt handlade om att stimulera utbildningsutveckling, öka det kollegiala utbytet samt allmänt höja fanan för utbildningsuppgiften. KrUUt-panelen rekommenderade Uppsala universitet att satsa på egeninitierade program- och utbildningsutvärderingar, utförda av externa granskare.

1.7. Vilka utvärderingsfrågor kan ställas utifrån kraven i riktlinjerna?

När man står inför att genomföra en utbildningsutvärdering är det, liksom i forskningen, av vikt att tidigt formulera de frågor man önskar få svar på. Varje utbildning kan formulera sina högst verksamhets-specifika frågor, dvs. sådant som är av särskild betydelse för bedömning och utveckling av kvaliteten i den specifika utbildningen. Tänk på att även studenterna/doktoranderna kan ge uppslag på relevanta frågeområden.

Av riktlinjerna framgår vilka aspekter varje utbildningsutvärdering ska täcka in. Det är dock viktigt att notera att tyngdpunkten kan få variera mellan punkterna. Vissa av punkterna kan av områdes- och fakultetsnämnder upplevas som mer centrala för utbildningskvaliteten och mer fokus kan då läggas på analys av underlag för just dessa punkter. I avsnittet nedan anges exempel på utvärderingsfrågor utifrån dessa krav (de elva punkterna i riktlinjerna).

Ett råd är dock att börja med att formulera frågor fristående från dessa punkter, och först därefter stämna av och se till att alla relevanta aspekter täcks in. Det finns annars viss risk att man blir så styrd av punkterna att en del av de "egna" frågorna blir borttappade. Samma sak gäller med den idébank av frågor som följer nedan.

Övergripande utvärderingsfrågor

Enligt riktlinjerna för utbildningsutvärderingar ska varje utvärdering omfatta en helhetsbedömning av utbildningens kvalitet - dess styrkor, svagheter och utvecklingsområden. Formulera som frågor kan det lyda som följer:

- Vilken kvalitet håller utbildningen sammantaget? Hur står sig utbildningen nationellt respektive internationellt?
- Vilka är dess starka respektive svaga sidor? Vilka är de främsta utmaningarna och utvecklingsbehoven inför framtiden? Hur kan utbildningen bli ännu bättre?
- Hur bedrivs kvalitetsarbetet inom utbildningen? Vilka formella och informella rutiner finns i utbildningsmiljön och hur kan dessa vidareutvecklas?

Det är väl investerad tid att gemensamt diskutera utvärderingsfrågorna i den aktuella utbildningsmiljön, dvs. berörda lärare, studenter och utbildningsansvariga tillsammans. Vad är viktigt att veta om den aktuella utbildningen för att vi ska känna oss trygga med att den klarar ribban i alla delar – och för att ge inspiration till ytterligare utveckling?

Många av de mål som formuleras i [pedagogiska programmet](#) kan omformuleras till frågor att besvaras inom ramen för en utbildningsutvärdering.

Förutsättningar, processer och utfall är en vanlig indelning vid analys av kvalitet. Utfall kan definieras som målpuppfyllelse i bemärkelsen att de faktiska studieresultaten motsvarar de förväntade. Därutöver har akademiska utbildningar även övergripande mål som ibland vida överstiger förväntade utbildningsresultat, till exempel demokratiska värden (ESG nämner till exempel att förbereda studenterna för ett aktivt medborgarskap). Utöver målpuppfyllelse ska varje utbildningsutvärdering undersöka de förutsättningar (t ex lärarkompetens och studentgruppens karakteristika) och processer (t ex undervisningens utformning/lärandeaktiviteter) som är viktiga för att främja studenternas lärande i den aktuella utbildningen. Förutsättningar och processer bidrar med förklaring till resultaten och en analys av dessa underlättar identifiering av lämpliga åtgärder och fortsatt utvecklingsarbete.

Det kan i praktiken vara svårt att visa på resultat av utbildningen. Det närmaste resultat man kommer är ofta att förvissa sig om att de förutsättningar och processer, som på rimliga grunder kan anses leda till goda resultat, finns på plats. Examinationernas innehåll och nivå kan vara av särskilt intresse att analysera mer ingående, eftersom det ger en indikation på vilka kunskaper en student har förvärvat för godkänt resultat. Vetenskap och beprövad lärarerfarenhet bör ligga till grund för sådana bedömningar.

Exempel på andra tänkbara utvärderingsfrågor finns i [Verktyg för inventering och utveckling av utbildningskvalitet](#) vid Göteborgs universitet, liksom i [BLUE 11. Better Learning in University Education. Verktyg för uppföljning av utbildningsprogram vid Göteborgs universitet](#).

Utvärderingsfrågor utifrån aspekterna i riktlinjerna

Av Uppsala universitets riktlinjer för utbildningsutvärderingar framgår att varje utbildningsutvärdering ska täcka in elva aspekter. Dessa är mycket allmänt hållna och kan operationaliseras på olika sätt inom olika utbildningar. Som föreslås kan det vara bra att bortse från dessa inledningsvis och fritt formulera utvärderingsfrågor med de egna kunskaperna om utbildningen och dess mål som enda utgångspunkt. Det kan t.ex. ske i kollegiet, vid lärardagar eller i andra kollegiala fora och tillsammans med studenter/doktorander. I nästa steg kan man stämma av de egna frågorna mot aspekterna i riktlinjerna för att utesluta att något viktigt förbises.

I det följande utvecklas respektive aspekt, liksom tänkbara frågor/frågeområden, som inspiration för det egna frågeformuleringsarbetet. Frågorna har formulerats mot bakgrund av pedagogiska programmet, pedagogisk forskning, praktisk lärarerfarenhet och UKÄ:s granskningar i såväl 2011-2014 års system som det vi vet om 2017-2022-års nationella kvalitetssäkringssystem.

Måluppfyllelse

att utbildningarna når målen i högskolelagen och högskoleförordningen (examensordningen) och utbildningsspecifika mål, dvs. att de faktiska studieresultaten motsvarar de förväntade studieresultaten

I en helhetsbedömning av en utbildnings kvalitet ingår att besvara frågan om studenterna når såväl de övergripande målen för utbildning som anges i högskolelag och högskoleförordning (examensordningen, bilaga 2) som de utbildningsspecifika målen, dvs.

- Svarar studenternas faktiska resultat mot de förväntade utbildningsresultaten? När studenter med godkända resultat når målen? Hur vet ni det?
- Hur arbetar ni för att tillse att studenter når utbildningens mål?
- Hur vet ni att examensmålen uppfylls?
- Skapar kursplaner och kurslitteraturen de nödvändiga förutsättningar som krävs för att studenterna ska kunna nå målen?
- Har ni vidtagit/planerat att vidta åtgärder för att stärka er förmåga att bedöma om studenternas kunskaper och färdigheter svarar mot målen?
- Vilka är styrkorna och svagheter med er nuvarande ansats?

Det är ytterst [högskolelagens](#) och [examensordningens mål](#) varje utbildning ska svara mot. Därutöver tillkommer utbildningsspecifika mål i kursplaner, utbildningsplaner och allmänna studieplaner. I Uppsala universitets mål och strategier och pedagogiskt program anges också övergripande mål för utbildningarna.

För enstaka kurser (s.k. uddakurser, t.ex. uppdragsutbildning) är högskolelagens mål snarare än examensordningens mål tillämplig. Vägledning gällande måluppfyllelse kan hämtas genom att läsa vilka krav som UKÄ ställer vid stickprovgranskning av sådana kurser, vilken utgår ifrån högskolelagens mål. ([rapport 2014](#), [vägledning 2014](#)).

Vikten av resultatfokus betonas i ett av de remissvar som inkom till förslag på modell för utbildningsutvärderingar.

Ett ytterligare argument för att bygga in ett tydligt resultatfokus är att institutionerna ska våga vara självkritiska i sina självvärderingar. [...] då ambitionen måste vara att uppmuntra institutionerna att identifiera sina svagheter för att därmed kunna åtgärda dem. [...] Vikten av övertygande dokumentation som styrker självvärderingarna.”
remissvar från områdes/fakultetsnämnd

Självständiga arbeten och andra examinationer – en resultatnära process

Examinationerna har en särställning som en särskilt resultatnära process. Om examinationerna är utformade på ett sätt som gör det troligt att varje student med godkänt resultat har nått lärandemålen, bidrar det till att utbildningens kvalitet kan bedömas vara god. Förutsättningen är att målen är relevanta och adekvata för utbildningsnivån.

Ett sätt att kalibrera kravnivåer för självständiga arbeten och andra examinationer är att använda sig av interna och externa kollegor.

För många utbildningar kan självständiga arbeten även fortsättningsvis vara ett viktigt uttryck för resultat. För att kalibrera kravnivåer för självständiga arbeten finns olika tillvägagångssätt:

- låta externa kollegor granska ett slumpmässigt urval av självständiga arbeten, precis som vid UKÄ:s utvärderingar,
- välja ut ett antal typiska uppsatser utifrån betyg t ex VG, G, U och i kollegiet, eller tillsammans med extern kollega, diskutera bedömningen i relation till olika betygsnivåer,
- låta extern kollega delta vid bedömning och opposition (dock ej som examinator).

Liknande tillvägagångssätt kan tillämpas för andra typer av examinationer, t ex skriftliga tentamina och andra typer av examinationsuppgifter. För yrkesutbildningar kan kliniska examinationer och VFU vara viktiga examinationsformer. De erfarenheter och lärdomar som dragits av UKÄ:s utvärderingar bör omhändertas. Många utbildningar som fick ifrågasatt kvalitet har arbetat med progression i vetenskapligt förhållningssätt och vetenskapligt skrivande och med kalibrering av kravnivåer för självständiga arbeten. Andra utbildningar har arbetat med att kvalitetssäkra VFU genom att utveckla handledning, handledarutbildning, bedömningsformulär, loggböcker, halvtidsbedömningar med samtal mellan lärare, student och handledare m.m.

Analys av genomströmning

En analys av genomströmningen, dvs. hur stor andel av studenterna som når målen, och av vad utbildningen gör för att bättre rusta studenterna för att nå målen, kan också bidra till bilden av utbildningens kvalitet. Genomströmningsdata är inte ett kvalitetsmått i sig, men som ett av flera underlag för analys och reflektion kan det vara värdefullt. Är genomströmningen hög för att studenterna har nått målen, eller för att ribban har sjunkit? Är genomströmningen låg för att studenterna har låg kapacitet, eller för att undervisningen är illa utformad? Är genomströmningen låg

för att kravnivåer upprätthålls? Skiljer sig genomströmningen åt beroende på kön eller andra karakteristika hos studentgruppen? Om så, vad kan det bero på? Vilka åtgärder kan vidtas för att bättre rusta studenterna för att nå målen för utbildningen?

Alumnstudier och avnämardstudier

Alumnstudier (före detta studenters synpunkter och erfarenheter) och avnämardstudier (synpunkter från arbetslivet) kan också bidra med underlag för att bedöma måluppfyllelse av utbildning. En universitetsövergripande alumnundersökning för utbildning på avancerad nivå gjordes under 2014 ([masterrapport Först ut](#)). Resultaten, som även redovisas på programnivå för större program med tillräckligt många svarande, ger en bild av vilka mål som är väl uppfyllda ur alumnernas perspektiv liksom vilka som är mindre väl uppfyllda och påkallar djupare analys och eventuella åtgärder. På motsvarande sätt har personer med doktorsexamen från Uppsala universitet besvarat en enkät om sin forskarutbildning (vilket även doktorander och handledare gjort). [Resultatrapporter](#) från denna undersökning är färdiga under början av 2016 (se vidare Vilken särskild hänsyn innebär utvärdering av utbildning på forskarnivå).

Forskningsanknytning

*att undervisningens innehåll och form vilar på vetenskaplig grund
samt beprövad erfarenhet*

- Hur arbetar ni med forskningsanknytningen av utbildningen?
- Hur vet ni att utbildningens forskningsanknytning god?
- Hur tillser ni att ämnesinnehållet i utbildningen baseras på aktuell forskning?
- På vilka sätt ger ni förutsättningar för studenterna att utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt i utbildningen?
- På vilka sätt deltar studenterna/doktoranderna i aktiviteter med forskningsanknytning? Kommer det alla studenter/doktorander tillgodo? Involveras studenter i pågående forskning?
- Vilka rutiner har ni för att uppdatera litteraturlistor?
- Hur samverkar ni med biblioteket för att studenterna ska vidareutveckla sin kompetens att söka och värdera information?
- Hur arbetar ni för att integrera etiska aspekter och forskningsetik i utbildningen?
- Vilka är styrkorna och svagheter med ert nuvarande sätt att arbeta med forskningsanknytning av utbildningen?
- Har ni vidtagit/planerat att vidta åtgärder för att utveckla ert sätt att åstadkomma forskningsanknytning av utbildningen?

I riktlinjerna för inrättande av utbildningar vid Uppsala universitet anges att beslutsunderlaget ska innehålla en beskrivning av forskningsaktiva lärares medverkan i utbildningen, samt en beskrivning av hur utbildningen förmedlar vetenskaplig ämnesgrund, hur studenterna deltar i aktiviteter med forskningsanknytning och hur de utvecklar ett vetenskapligt förhållningssätt.

Studenters lärande

att undervisningen sätter studenters/doktoranders lärande i centrum

- Hur arbetar ni för att pedagogiska och ämnesdidaktiska forskningsrön ska underbygga utformningen av utbildning? Hur stödjer valet av undervisningens utformning studenternas lärande?
- Hur vet ni att undervisningen sätter studenternas lärande i centrum?
- Hur gör ni för att ge återkoppling på studenternas/doktorandernas prestationer? Vad i det är föredömligt? Hur arbetar ni med att utveckla återkopplingen?
- Hur involverar ni studenterna i bedömning av sina egna och medstudenters prestationer med hjälp av återkoppling?
- Hur arbetar ni för att studenternas ska ges intellektuella utmaningar?
- Hur sker studentaktivering i undervisningen? Hur arbetar ni med variation av olika undervisningsformer och examinationer?
- Hur arbetar ni för att skapa god samverkan mellan lärare och studenter/doktorander?
- Hur skapar ni förutsättningar för studenterna att ta ansvar för och reflektera över sitt eget lärande? Hur kommunicerar ni studenternas ansvar och egna insatser i form av tid och aktivitet för lärandet (betonas i det pedagogiska programmet)?
- Hur samverkar ni med biblioteket för att stödja studenters lärande?
- Hur är lärmiljön, teknik och infrastruktur utformad för att stödja studenters lärande?
- Hur arbetar ni för att alla studenter med sinsemellan *olika* förutsättningar, drivkrafter och lärstilar ska ges så goda möjligheter att lära som möjligt? Hur arbetar ni för att studenter ska ges lika goda förutsättningar för lärande oavsett bakgrund (kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder)?
- Vilka är styrkorna och svagheter med er nuvarande ansats?
- Har ni vidtagit/planerat att vidta åtgärder för att stärka er förmåga att bidra till studenternas lärande?

Uppsala universitets pedagogiska program bygger på lärares och studenters erfarenheter av vad som skapar god kvalitet i utbildningen, liksom på vad forskningen har påvisat skapa goda förutsättningar för lärande.⁷ Genom att i självvärderingen beskriva hur man inom utbildningen arbetar med att främja studenters lärande i ämnet och genom att främja studenters aktiva roll i lärandet (t ex genom studentaktiverande undervisning, studenter som bistår varandra i lärandet, studenter som medskapare av utbildning och medverkande vid utvärdering av utbildning) blir arbetet åtkomligt för analys, extern granskning och återkoppling.

⁷ Forskning om vad som skapar förutsättningar för lärande kan också konsulteras som underlag för utvärderingsfrågor. Ett exempel på sådan kunskapsöversikt är *Ledning för kvalitet i undervisning och lärande på grundnivå och avancerad nivå* (Bolander Laksov, K, Kettis Å och Alexandersson M, SUHF, 2014).

Att sätta studentens lärande i centrum innebär *inte* att sänka kraven på deras prestationer och egna ansvarstagande. Det är inte heller en viss sorts pedagogik, utan handlar om att utforma undervisningen så att studenterna ges goda förutsättningar tillägna sig de ämneskunskaper och generiska färdigheter som utbildningen syftar till. För att uppnå det kan många olika pedagogiska ansatser vara aktuella. Vad som är lämpligt i ett visst sammanhang avgör varje lärare, i samråd med lärargruppen och utbildningsansvariga (t.ex. studierektor och programansvarig).

Den ömsesidiga respekten och dialogen mellan lärare och student är viktig för att skapa gynnsamma förutsättningar för lärande. Forskning visar att studentaktivitet och studentaktiverande undervisning gynnar lärandet, liksom att varierade undervisningsformer bidrar till att studenternas olika sätt att lära tillgodoses. Att främja studentaktivitet rör även frågor om inkludering, att få med sig alla studenter i läroprocessen. Lärarna skapar förutsättningar för lärande i samverkan med studenterna, som successivt utvecklar ett allt större ansvar för sitt eget lärande. När läroprocessen är i fokus blir studentens eget engagemang och ansvar i studierna centralt, vilket understryks av det pedagogiska programmet. Att ge förutsättningar för studenter att utvärdera sitt eget lärande och reflektera över sin läroprocess är en träning i självständig och kritisk reflektion.

Studenterna kan användas som en resurs i läroprocessen och kan bistå varandra genom till exempel olika former av kamratbedömning och peer-to-peer-learning. Forskning visar att studenter som lär andra studenter (peer-teaching) kan gynna lärandet, samtidigt som de tillägnar sig generella färdigheter som förmåga att leda. Studenterna utvecklar samtidigt sin förmåga att formulera relevanta frågor, kommunicera muntligt samt ta ett ökat ansvar för sina studier. Studenter som blir undervisade av en medstudent kan uppleva att det är lättare att våga synliggöra eventuella kunskapsluckor.

Mer tips om hur man kan arbeta med [Aktiv studentmedverkan](#) finns i länken. Aktiv studentmedverkan (ASP, dvs. Active Student Participation) har bedrivits som ett universitetsövergripande projekt under 2014-2015 vid Uppsala universitet och integreras nu i befintlig verksamhet inom avdelningen för kvalitetsutveckling. Det innebär att man kan vända sig till avdelningen för kvalitetsutveckling (enheten för universitetspedagogik) för råd och stöd om man vill utveckla studenters medverkan i planering, genomförande och utveckling av utbildning. Det kan ske på många olika sätt, men i det ingår att göra studenter medvetna om pedagogiska beslut, det vill säga varför undervisningen är utformad som den är, vilket ökar motivationen och möjliggör ett mer aktivt lärande.

Progression och examination

*att målen examineras på ett ändamålsenligt och rättssäkert sätt
och att progression säkerställs*

- Hur gör ni för att tillse en god överensstämmelse mellan utbildningens mål, dess utformning och det sätt på vilket kunskaper, färdigheter och förmågor examineras?
- Hur vet ni att målen examineras målen på ett ändamålsenligt och rättssäkert sätt?
- Hur arbetar ni i lärarkollegiet för att tillse god kvalitet i examinationerna?
- Hur arbetar ni med att tillse progression såväl inom ett utbildningsprogram som mellan utbildningsnivåer?
- Hur vet ni att progressionen i utbildningen tillfredsställande?

- Vilka är styrkorna och svagheter med er nuvarande ansats?
- Har ni vidtagit/planerat att vidta åtgärder för att stärka progression och examination?

Lärarkompetens

*att verksamma i utbildningen har aktuell ämnesmässig och
högskolepedagogisk/ämnesdidaktisk kompetens samt att
lärarkapaciteten är tillräcklig*

- Hur tillser ni att undervisande lärare har aktuell ämnesmässig kompetens?
- Är lärarkapaciteten tillfredsställande? Varför/varför inte?
- Hur arbetar ni för att introducera nya lärare (inkl. undervisande doktorander) till undervisningsuppgiften/handledarrollen?
- Hur arbetar ni för att tillse att lärare genomgår pedagogisk kompetensutveckling? Hur stimuleras pedagogisk/ämnesdidaktisk fortbildning? Efterlevs kraven på lärare att ha grundläggande pedagogisk utbildning? Hur genomförs motsvarande bedömningar?
- Har lärare inom utbildningen utnämnts till excellenta? Hur tillvaratas deras kompetens? Hur stimuleras andra lärare att meritera sig för utnämningen?
- Hur arbetar ni för att även pedagogiska meriter värderas sakkunnigt vid tjänstetillsättning och befordran?
- Hur arbetar ni för att säkra ett tydligt och välfungerande pedagogiskt ledarskap?
- Hur arbetar ni för att undervisande personal ska ges lika goda förutsättningar för sin uppgift oavsett bakgrund (kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder)?
- Vilka är styrkorna och svagheter med nuvarande lärarkompetens?
- Har ni vidtagit/planerat att vidta åtgärder för att stärka lärarkompetensen?

Internationalisering och hållbarhetsperspektiv

*att internationalisering och internationella perspektiv liksom
hållbarhetsperspektiv främjas*

- Vilka internationella och globala perspektiv finns i utbildningen? Hur arbetar ni för att vidareutveckla internationella och globala perspektiv i utbildningen?
- Hur arbetar ni med internationalisering på hemmaplan (internationalisation at home), dvs. för att dra nytta av den internationella studentgruppen i undervisningen?
- Hur arbetar ni med att tillvarata erfarenheter från studenter och lärare med internationella erfarenheter som underlag för utveckling av utbildningen?

- På vilka sätt kommer hållbarhetsperspektiv till uttryck i utbildningen? Hur arbetar ni för att utveckla inslaget av hållbarhetsperspektiv i utbildningen?
- Vilken roll spelar kurslitteraturen?
- Vilka är styrkorna och svagheter med er nuvarande ansats?
- Har ni vidtagit/planerat att vidta åtgärder för att stärka internationalisering och hållbarhetsperspektiv?

Vad gäller hållbarhetsperspektiv i utbildningen kan man utöver [program](#) och [handlingsplan för hållbar utveckling](#) titta på [FNs 17 globala mål](#) för hållbar utveckling. Högskolelagens formulering är (kap. 1, 5 §): "Högskolorna skall i sin verksamhet främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, ekonomisk och social välfärd och rättvisa". I högskolagen står vidare i kap. 1, 5 §, "Högskolorna bör vidare i sin verksamhet främja förståelsen för andra länder och för internationella förhållanden." För [program](#) och [handlingsplan för internationalisering](#) se här.

Jämställdhetsperspektiv

att jämställdhetsperspektiv integreras i utbildningen

- På vilka sätt arbetar ni med jämställdhets- och mångfaldsperspektiv i utbildningen? Hur ser likavillkorsarbetet ut inom utbildningen?
- Hur integrerar ni ett jämställdhetsperspektiv i utbildningen och hur följer ni upp jämställdhetsperspektivet?
- Hur vet ni att utbildningen är jämställd?
- Hur arbetar ni för att studenter ska ges lika goda förutsättningar för lärande oavsett bakgrund (kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder)?
- Hur arbetar ni med att tillvarata erfarenheter från studenter och lärare från olika sociala och kulturella miljöer i utbildningen?
- Diskuteras ett jämställdhetsperspektiv när val av kurslitteratur presenteras för studenterna?
- Följs genomströmning och avhopp för kvinnor respektive män och hur underbygger det utvecklingsarbetet?
- Vilka är styrkorna och svagheter med er nuvarande ansats?
- Har ni vidtagit/planerat att vidta åtgärder för att stärka jämställdhetsperspektivet?

Högskolelagens formulering är (kap. 1, 5 §): "I högskolornas verksamhet skall jämställdhet mellan kvinnor och män alltid iaktas och främjas. Högskolorna skall också aktivt främja och bredda rekryteringen till högskolan." För [program](#) och [handlingsplan för lika villkor](#) se här.

Samhällets behov och förberedelser för ett framtida arbetsliv

att utbildningen svarar mot individens och samhällets behov av bildning och professionell kunskap och förbereder studenterna för ett framtida arbetsliv

- Hur följer ni upp alumners (före detta studenters) syn på utbildningen?
- Hur inhämtar ni kunskap om samhällets och arbetsgivares behov? Sker det med tillräcklig systematik?
- Hur förbereder ni studenter/doktorander för ett framtida arbetsliv?
- Hur arbetar ni med arbetslivsanknytning i utbildningen och olika former av samspel med det omgivande samhället?
- Hur arbetar ni med att utveckla studenternas förmåga till generiska färdigheter (t.ex. analysförmåga, kommunikationsförmåga, samarbete)?
- Hur arbetar ni med interprofessionellt lärande i de utbildningar där så är aktuellt?
- Hur vet ni att utbildningen är relevant för samhällets behov av bildning och professionell kunskap och förbereder studenterna för ett framtida arbetsliv?
- Vilka är styrkorna och svagheter med er nuvarande ansats?
- Har ni vidtagit/planerat att vidta åtgärder för att stärka att utbildningen är relevant för samhällets behov och förbereder studenterna för ett framtida arbetsliv?

Student/doktorandinflytande

att studenterna/doktoranderna har inflytande i planering, genomförande och uppföljning av utbildningen

- På vilka sätt medverkar studenter/doktorander i vidareutveckling av utbildningen (planering, genomförande och utveckling)?
- Hur vet ni att studenterna har inflytande i planering, genomförande och uppföljning av utbildningen?
- Vilka är styrkorna och svagheter med er nuvarande ansats?
- Har ni vidtagit/planerat att vidta åtgärder för att stärka studentmedverkan i utbildningen?

Tillgänglig och ändamålsenlig studiemiljö

*att en för alla studenter/doktorander tillgänglig och ändamålsenlig
studiemiljö föreligger*

- Är studenternas studiemiljö ändamålsenlig? Hur vet ni det?
- Hur arbetar ni för att tillhandahålla en för *alla* studenter tillgänglig fysisk och psykosocial studiemiljö och lärmiljö?
- Vilket studentstöd finns inom utbildningen?
- Har ni någon form av "early warning system" där ni aktivt söker upp studenter?
- Vilka är styrkorna och svagheter med er nuvarande ansats?
- Har ni vidtagit/planerat att vidta åtgärder för att stärka studentstödet?

Högskolelagens formulering är (kap. 1, 5 §): "Högskolorna skall också aktivt främja och bredda rekryteringen till högskolan." För [handlingsplan för breddad rekrytering](#) se här.

Kontinuerlig uppföljning och utveckling

att kontinuerlig uppföljning och utveckling av utbildningen genomförs

- På vilka sätt följer ni upp utbildningen? Hur säkerställer ni att nödvändiga åtgärder vidtas när brister identifieras?
- Hur arbetar ni med att omhänderta resultat från kursvärderingar och andra utvärderingar? Hur återkopplar ni resultaten och eventuella åtgärder till studenterna/doktoranderna? På vilka sätt använder ni kursrapporter⁸ i det löpande kvalitetsarbetet och för återkoppling och diskussion bland studenter och lärare?
- Hur och i vilka former samverkar lärarkollegiet vid planering, genomförande och utveckling av utbildning?
- Hur följs olika nyckeltal upp inom utbildningen (t.ex. genomströmning kvinnor – män, avhopp, söktryck) och hur underbygger det utvecklingsarbetet?
- Hur vet ni att utbildningen utvecklas i tillräcklig grad?
- Vilka är styrkorna och svagheter med er nuvarande ansats?
- Har ni vidtagit/planerat att vidta åtgärder för att stärka uppföljningen och utvecklingen?

⁸ Enligt riktlinjer för kursvärderingar (UFV 2010/307) en kortfattad sammanfattande rapport med studenters och lärares synpunkter på kursen och med förslag på eventuella åtgärder, mer om [kursvärderingar](#) i medarbetarportalen.

1.8. Vilka underlag kan användas för självvärderingen?

De frågor man önskar få besvarade för en viss utbildning kan i många fall belysas genom att analysera befintlig information och därmed undvika onödigt merarbete. Börja med att inventera vilka underlag som redan finns innan ni eventuellt genomför kompletterande enkäter, intervjuer etc. Om man inte har genomfört radikala förändringar av en utbildning, brukar enkätdata och information från intervjuer och tidigare utvärderingar vara av värde även om de har några år på nacken.

Tänkbara underlag för analyser kan vara:

- Intervjuer med lärare och studenter/doktorander enskilt eller i grupper (kan t ex vara aktiva studenter/doktorander i olika faser av utbildningen, eller med alumner)
- Nyckeltal (som underlag för analys av t ex genomströmning, jämställdhet, söktryck, student/doktorandgruppens karaktäristika, avhopp)
- Befintlig lärarkompetens och kompetensutveckling
- Sammanhållen analys av kursvärderingsrapporter från samtliga kurser inom aktuellt program/huvudområde
- Andra genomförda undersökningar t ex nybörjarenkäter, terminsvärderingar, programutvärderingar, tematiska utvärderingar, alumnstudier samt studentbarometrar (the International Student Barometer och [planerad] studentbarometer) eller andra studentundersökningar
- Självvärdering och bedömrappport från Universitetskanslersämbetets utbildningsutvärderingar 2011-2014, vilka ger en bild av kopplingen mellan mål och examinationer (med fokus på de självständiga arbetena)
- Synpunkter från avnämare/arbetslivsrepresentanter (t ex inhämtade genom avnämarräpöresentanter i beredande och beslutande organ, intervjuer eller enkäter med avnämare som målgrupp, rapporter/utredningar, avnämarråd/referensgrupp för en specifik utbildning/för flera utbildningar inom en fakultet)
- Jämförelser med motsvarande utbildning vid annat lärosäte (benchmarking)
- Urval av studentarbeten, t ex självständiga arbeten, portfolios, loggböcker från verksamhetsförlagd utbildning, studenters svar på examinationsfrågor
- Analyser av examinationsfrågor, bedömningskriterier i lärarkollegiet
- Synpunkter från externa bedömare vid examination
- Dokumentation om kompetensutvecklingsinsatser i lärarkollegiet över tid, t.ex. auskultationer, pedagogiska teman på lärardagar, rutiner för introduktion av nya lärare

Tänk på att studenterna/doktoranderna kan engageras för att genomföra gruppintervjuer med studenter eller avnämare i samarbete och med stöd av lärare (se avsnittet om student- och doktorandsamverkan för fler tips).

"[...] Att använda sig av de befintliga utvärderingarna som redan görs, så som kursvärderingar, tror vi är viktigt för att kostnaderna, både med avseende på ekonomiska och mänskliga resurser, [inte] ska bli för höga."
remissvar från studentkår

1.9. Hur kan man involvera berörda i utvärderingsarbetet (planering, genomförande, uppföljning)?

Det är en fördel om utbildningsutvärderingarna används som ett sätt att intensifiera angelägna diskussioner i såväl kollegiet som med studenter/doktorander och bör därför läggas upp så att de engagerar många. Tidsinsatsen behöver inte vara densamma för alla involverade, men alla kan delta i arbetet på något sätt. Det gäller inte minst självvärderingsarbetet och det viktiga efterarbetet. Om hela kollegiet involveras i att hantera de brister som blottläggs och förverkliga de idéer som tar form, ökar chansen att utvärderingarna verkligen leder framåt.

Utbildningsansvariga (prefekter, studierektorer, programansvariga, handledare, programansvariga professorer), lärare och studenter/doktorander genomför en **självvärdering**, dvs. en analys av utbildningen ur ett helhetsperspektiv med ledning av på förhand formulerade utvärderingsfrågor (se exempel i avsnitt ovan). Den aktuella utbildningen beskrivs, dess resultat redovisas, dess styrkor och svagheter identifieras liksom dess utvecklingsbehov. Självvärderingsarbetet uppfattas ofta som det mest givande elementet i en utvärdering. Det ger tillfälle till kollegiala samtal, utforskande av verksamheten och fördjupad analys av utbildningen på ett sätt som sällan medges i vardagen, vilket väcker nya insikter och genererar goda idéer. Att arbeta med en självvärdering kan ses som en undersökande aktivitet nära besläktad med forskning.

Tänk på att även andra personalgrupper kan ge värdefull input i självvärderingsarbetet, t ex studievägledare, kursadministratörer, lärare från universitetsbiblioteket.

Ett tips mot bakgrund av ovanstående är därför att ha god framförhållning vid planering inför utbildningsutvärderingen.

Vad är viktigt i självvärderingen?

Varje utbildningsutvärdering ska täcka in aspekterna i riktlinjerna, vilka ska återspeglas i självvärderingen. Om det ska finnas eventuella ramar för hur man strukturerar sin självvärdering är upp till områdes- och fakultetsnämnderna att avgöra. Ett sätt att göra det är att strukturera rubriker i enlighet med aspekterna, men det kan mycket väl finnas goda skäl för att göra på ett annat sätt. Om man använder aspekterna som utgångspunkt och struktur för självvärderingen, är det viktigt att vara vaksam på att de egna utvärderingsfrågorna inte tappas bort. Vartefter UU får erfarenheter så länkas här till olika exempel på sätt att strukturera självvärderingen. En bra struktur på självvärderingen underlättar för bedöarna.

Det är viktigt att så långt möjligt basera självvärderingen på belägg som underbygger analysen. Bedöarna behöver få tillgång till utbildningsplan och kursplaner och eventuella ytterligare underlag. En självvärdering ger mest om den ger en allsidig analys av såväl styrkor som svagheter. All utbildning har brister och att vara medveten om dem och agera utifrån dem är ett sätt att visa att utbildningen finns i ett kvalitetssystem som förmår identifiera brister och i en kultur där det finns beredskap att omhänderta dem.

För att utbildningsutvärderingarna verkligen ska bli utvecklingsdrivande och meningsfulla pekar flera av remissvaren på vikten av att uppmuntra till självreflektion i självvärderingsarbetet och vikten av övertygande dokumentation framhålls.

”Fakultetsnämnden vill erinra om att det i många utvärderingar går att skönja en tendens att försköna verksamheten, vilket med stor sannolikhet ligger i sakens natur. [...] Botemedlet torde vara att fokusera på resultat snarare än processer och kvalitetsarbete. [...] ambitionen måste vara att uppmuntra institutionerna att identifiera sina svagheter för att därmed kunna åtgärda dem. [...] Vikten av övertygande dokumentation som styrker självvärderingarna.”
remissvar från områdes/fakultetsnämnd

"[...] som en akademisk uppgift där studenter och lärare arbetar tillsammans för att kritiskt granska utbildningen."
remissvar från studentkår

Hur möjliggörs student-/doktorandmedverkan i utbildningsutvärderingar?

Enligt riktlinjerna ska varje utbildningsutvärdering möjliggöra för studenter/doktorander att medverka i planering, genomförande och uppföljning av den. Det bidrar dels till att säkerställa student-/doktorandinflytande som ett demokratiskt värde, men forskningen ger också stöd för att student/doktorandmedverkan gynnar utbildningskvaliteten. Det kan ske på många sätt och i det följande ges några konkreta exempel på det.

I remissvaren framfördes vikten av studenternas och doktorandernas roll i utbildningsutvärderingarna:

"Det är av stor betydelse att studenter ges möjlighet att vara med i hela processen; från utarbetandet av utvärderingar, i genomförandet och sedermera även i uppföljningen."
remissvar från studentkår

"Doktorander kan också med fördel involveras i utvärdering av utbildning på forskarnivå, speciellt mellan olika vetenskapsområden. Doktorandernas tid är dock knapp och kompensation i form av prolongation och institutionstjänstgöring är nödvändig."
remissvar från studentkår

Planering

Student/doktorandmedverkan i planeringsskedet av en utbildningsutvärdering kan ske genom medverkan i diskussionerna *hur* själva utvärderingen ska genomföras. Studenterna/doktoranderna kan även vara med och identifiera *utvärderingsfrågor*, dvs. vad som är viktigt att ta reda på genom utvärderingen.

Genomförande

Studenter/doktorander har också en given roll i *självvärderingsarbetet*, där de kan bidra till analysen på olika sätt – dels genom att arbeta fram självvärderingen sida vid sida med lärare, utbildningsansvariga, kursadministratörer etc., dels genom att deras röst görs hörd genom underlag som intervjuer, kursvärderingsrapporter, studentbarometrar, alumnstudier och andra utvärderingar.

För att möjliggöra student- och doktorandmedverkan i utvärdering är tid en viktig aspekt att beakta. Man kan överväga att kompensera för medverkan om den blir omfattande. Det kan ske genom kompensation för den tid som krävs, när det gäller doktorander exempelvis i form av prolongation eller i form av institutionstjänstgöring.

För att förbereda studenter för medverkan i utvärderingsarbete finns erfarenheter från Cemus, där man redan i början av kurserna söker studenter som är intresserade av att medverka i utvärdering och utveckling av kursen inför nästa gång den ska ges. Erfarenheterna av det är goda och medför att studenterna under kursens gång på ett mer aktivt sätt har möjlighet att fundera över pedagogiska val, metoder och struktur, och kan samla in och sammanfatta synpunkter från kurskamrater under kursens gång. Studenter som är *"medutvärderare"* på detta sätt kan till exempel leda gruppintervjuer med studenter för att fånga in synpunkter. Studenter kan också ombedas utvärdera någon viss del av kursen under kursens gång. Metareflektande samtal om kursen stärker kvaliteten och deltagandet på den avslutande summativa kursvärderingen.

Ett annat sätt att använda studenter som medutvärderare är att låta studenter föra dagbok om sin utbildning under en termin där de inte bara berör innehåll, aktivitet och examination i kurserna, utan även fokuserar aspekter som platser, information, rutiner och kommunikation. Detta för att skapa en

bred uppfattning om hur utbildningen kan se ut för olika studenter (synliggöra de som pendlar, har familj och små barn, internationella, nyanlända etc.).

Ett annat tips kan vara att låta studenter under senare fas i utbildningen vara med på lärares undervisningspass för till exempel nybörjarstudenter, för att bidra med ett fördjupat studentperspektiv på undervisningens genomförande. Efter undervisningspasset ger studenten sin återkoppling till läraren om vad som fungerade bra och vad som skulle kunna förbättras eller förtydligas i undervisningen. Om utbildningen använder sig av mentorer/SI-handledare kanske dessa studenters pedagogiska engagemang kan nyttjas för detta ändamål.

Det finns även exempel där en studentförening (personalvetarprogrammet) har genomfört gruppintervjuer med studenter från varje år av programmet. Syftet var att bilda sig en helhetsuppfattning om studenternas upplevelse av vad som fungerade bra och vad som eventuellt upplevdes som problematiskt. Utvärderingen skedde i samarbete med en lärare som var med och gick igenom resultatet.

I en utbildningsutvärdering med panel (se nedan) finns student/doktorandrepresentanter i bedömarpanelen, likaså intervjuas studenter/doktorander vid bedömargruppens platsbesök. Om det är en benchmarkingbaserad modell (se nedan) finns studenterna/doktoranderna med i den delegation som besöker motsvarande utbildning vid ett annat lärosäte. Det är en fördel om systerutbildningen då möjliggör möte med studenter/doktorander på plats och att dessa även har tagit del av den aktuella utbildningens självvärdering. Sammanfattningsvis finns en plats för studenter/doktorander i varje utvärdering, även om den se lite olika ut beroende på utvärderingens uppläggning.

Uppföljning

När det gäller uppföljning av utbildningsutvärderingar, kan student/doktorandrepresentanter i beslutande och beredande organ bidra till bevakning av att de brister och möjligheter som kommit i dagen omhändertas och att planerade åtgärder verkligen blir av. Studentkårerna och studenter/doktorander bör också uppmanas att delta i den årliga konferensen för utbildningsutvärderingar och där bidra till diskussionerna med student-/doktorandperspektiv på vad som fungerar bra och mindre bra, liksom till förslag på lösningar.

Hur kan biblioteket involveras i utvärderingarna?

Biblioteken bistår såväl i arbetet med att stärka studenternas informationskompetens som till studiemiljön. De ger ett viktigt bidrag till utbildningskvaliteten, vilket ibland förbises.

"Universitetsbibliotekets roll och betydelse för utbildningarnas kvalitet bör lyftas fram, och biblioteket bör involveras på olika nivåer i det fortsatta arbetet med utbildningsutvärderingar samt intervjuas av bedömarpaneler i samband med utvärderingarna. [...] Pedagogiska programmets mål kan därmed utgöra utgångspunkt för att formulera frågor om hur samverkan och bibliotekets undervisning bidrar till kvaliteten i utbildningen. [...] De alumnstudier som föreslås ingå i utbildningsutvärderingarna bör därför innehålla frågor om informationskompetens och biblioteket bör involveras i frågornas utformning och resultaten bör återkopplas till biblioteket."
remissvar från universitetsbiblioteket

1.10. Hur kan platsbesök och andra bedömarbesök arrangeras?

Det finns ingenting i riktlinjerna som reglerar eventuella platsbesök eller andra bedömarbesök. Av erfarenhet från UKÄ:s utvärderingar 2011-2015 var det många utbildningsansvariga som gav uttryck för att fysiska platsbesök ger en helt annan möjlighet till dialog med bedömarna jämfört med de virtuella intervjuer som genomfördes vid dessa utvärderingar.

Ett tips kan vara att arrangera ett inledande möte (fysiskt eller virtuellt) där bedömarna och företrädare för utbildningen och studenter träffas för att bedömarna ska få bakgrundsinformation om utbildningen och den kontext som omger utbildningen. Så har varit fallet vid en del av de pilotutvärderingar som Göteborgs universitet har genomfört inom ramen för GUs utbildningsutvärderingar. Vid dessa tillfällen har ett förmöte med åtminstone ordförande i bedömargruppen anordnats med syfte att sätta in utbildningen i sitt sammanhang och klara ut eventuella oklarheter.

Vid själva platsbesöket och intervjuerna kan man låta bedömarna träffa olika målgrupper (som utbildningsansvariga, lärare, handledare, övriga relevanta personalgrupper för utbildningen och studenter/doktorander) var för sig, eller blandade grupper. I UKÄ:s utvärderingar genomförs intervjuer med utbildningsansvariga och lärare separat från student/doktorandintervjuer, och bedömarna börjar alltid med att intervjua studenter/doktorander. I Nederländerna genomför UKÄ:s motsvarighet NVAO numer intervjuer med blandade grupper. Deras erfarenhet av detta är att det fungerar väl. Det kan bidra till en bättre helhetsbild, men medför också att viss information kanske inte kommer fram när det råder hierarkiska förhållanden mellan dem som intervjuas.

Man kan också överväga om undervisande personal från biblioteket bör bjudas in till intervjuerna.

1.11. Hur kan ett sammanfattande bedömarutlåtande utformas?

Ett sammanfattande utlåtande från bedömarna ska enligt riktlinjerna innehålla utbildningens styrkor, svagheter/utvecklingsområden samt rekommendationer.

Riktlinjerna anger endast att ett sammanfattande bedömarutlåtande ska innehålla dessa delar, men inte hur omfattande det bör vara. (Riktlinjerna anger inte heller om det till exempel även ska skrivas en längre och utförligare bedömarrapport.) Det avgör varje fakultets-/områdesnämnd.

Det sammanfattande bedömarutlåtandet bör innefatta uppgifter om vilka bedömare är, metoden och när utvärderingen gjordes. De punkter som varje utbildningsutvärdering ska täcka in bör återspeglas i bedömningen.

Man kan överväga en rutin där bedömarna ombes översända ett preliminärt bedömarutlåtande för genomläsning av utbildningsansvariga så att eventuella sakfel avhjälps innan det slutligen fastställs.

Ett exempel på hur ett sammanfattande bedömarutlåtande skulle kunna tänkas utformas visas [här](#).

1.12. Vad innehåller den korta utvärderingsrapporten?

Den kortfattade utvärderingsrapporten ska enligt riktlinjerna innehålla de viktigaste slutsatserna från självvärderingen och bedömarutlåtandet och redovisa planerade åtgärder/utvecklingsinsatser. Den ska även innehålla nämndens slutsats, inklusive om behov av särskild uppföljning föreligger. Utvärderingens metod och uppläggning ska anges. Utvärderingsrapporten diarieförs och görs som minimum tillgänglig internt.

Utvärderingsrapporten bör beskriva utvärderingsenheten, dvs. vilka utbildningar som ingår i granskningen. Det är viktigt eftersom all utbildning ska ingå i en utbildningsutvärdering vart sjätte år, och då behöver det vara dokumenterat.

En beskrivning av utvärderingens metod och uppläggning är viktig eftersom utbildningsutvärderingen kan ske på olika sätt vid universitetet så länge kraven enligt riktlinjerna är uppfyllda. Beskrivningen möjliggör att i efterhand bedöma utvärderingens ändamålsenlighet och bidrar till spridning och erfarenhetsutbyte av olika metoder för utbildningsutvärderingar. Det underlättar även inför UKÄ:s granskning av Uppsala universitets kvalitetssäkringsarbete, då de med stor sannolikhet kommer göra stickprov bland utvärderingsrapporter och vill veta hur utbildningsutvärderingarna har genomförts samt hur resultatet av utvärderingen har omhändertagits.

1.13. Vad ska publiceras?

Enligt riktlinjerna ska det sammanfattande bedömarutlåtandet publiceras tillsammans med planerade åtgärder och göras allmänt tillgängligt.

För att uppfylla kravet på transparens och öppenhet och UKÄ:s krav så ska lärosätena publicera resultaten och metoderna på sina webbplatser, och därför kommer resultaten av utbildningsutvärderingarna att publiceras på gemensam plats på UU:s externa webb.

”Förutom den viktiga funktionen som externa granskare fyller, delar [...] åsikten att öppenhet och transparens är avgörande för om utbildningsutvärderingarna ska kunna vara skarpa. Det måste kunna gå att följa processen med utvärderingen och låta resultaten finnas tillgängliga i sin helhet.”
remissvar från studentkår

1.14. Vad är syftet med den årliga konferensen för utbildningsutvärderingar?

Resultaten från årets genomförda utbildningsutvärderingar ska enligt riktlinjerna presenteras av utbildningsansvariga (programansvariga, studierektorer, utbildningsledare, prodekaner för utbildning), lärare och studenter/doktorander vid den årliga konferensen. Konferensen möjliggör diskussioner kring gemensamma utmaningar, där sökandet efter lösningar kan underlättas genom kollegialt utbyte. Vid konferensen diskuteras resultat från genomförda utbildningsutvärderingar och erfarenhetsutbyte sker kring processer/rutiner som används för att säkra och utveckla utbildningskvaliteten för olika utbildningar. Den årliga konferensen bidrar till spridandet av goda exempel och erfarenheter inom universitetet. Eftersom riktlinjerna medger olika former för utbildningsutvärderingar bidrar konferensen även till spridandet av erfarenheter och lärdomar om utformningen av utbildningsutvärderingar. Kollegial granskning är viktig för att utveckla och säkerställa hög kvalitet i utbildningen och konferensen bidrar till detta genom att möjliggöra kollegiala diskussioner mellan fakulteter/områden och studenter/doktorander. Konferensen ska vara öppen för alla anställda och studenter. Den årliga konferensen anordnas av avdelningen för kvalitetsutveckling i samråd med områden/fakulteter.

Konferensen förväntas finna sin form efter hand, men första gången den ges omfattar den troligen en halvdag och fokuserar på såväl de kunskaper om utbildningarna som har kommit fram genom pilotutvärderingarna, som erfarenhet av utvärderingarnas form och genomförande. Den ska både kunna vara av intresse för dem som har varit engagerade i pilotutvärderingar och de som står i beredskap att själva genomföra utvärderingar, men också för utbildningsansvariga på olika nivåer, lärare och studenter/doktorander.

1.15. Vad är kvalitetsrapporten till för?

En universitetsövergripande kvalitetsrapport ska enligt riktlinjerna sammanställas årligen utifrån genomförda utbildningsutvärderingar och den årliga konferensen och föredras för rektor. Målgruppen för kvalitetsrapporten är bred och omfattar förutom rektor och universitetsledningen, konsistoriet, utbildningsansvariga på alla nivåer, lärare, studentkårer och andra intresserade. Den syftar till att goda exempel och andra erfarenheter sprids inom universitetet samt ge en överblick av kvaliteten i det samlade utbildningsutbudet och därigenom bidra till väl underbyggda universitetsövergripande beslut. När UKÄ utvärderar Uppsala universitets kvalitetssäkringssystem kommer kvalitetsrapporten också att utgöra ett underlag.

1.16. Vilken särskild hänsyn innebär utvärdering av utbildning på forskarnivå?

Utvärdering av utbildning på forskarnivå följer samma modell som ovan, men kräver andra hänsynstaganden. Precis som för utbildningsutvärderingar på grund och avancerad nivå ska utbildningsutvärderingar av forskarutbildningar täcka in aspekterna i riktlinjerna (se Vilka är kraven för varje utbildningsutvärdering).

Utbildning på forskarnivå och forskning har ett nära samband och det finns således en ömsesidig koppling mellan forskningsmiljön och forskarutbildningsmiljön. Även för utbildning på forskarnivå finns [examensmål i högskoleförordningen](#) som anger vilka examensmål som doktoranden ska ha uppnått vid doktorsexamen (dessa anger t.ex. färdigheter och förmågor). Mål finns även i de allmänna studieplanerna. Även om doktoranderna verkar i en *forskningsmiljö*, som på ett avgörande sätt bidrar till deras utbildning, tillhör de även en *forskarutbildningsmiljö*. En god forskarutbildningsmiljö skapar förutsättningar för att uppfylla *samtliga* av examensordningens mål för utbildning på forskarnivå. Forskarutbildningen omfattar således inte bara kurserna utan till exempel kvalitetssäkrande rutiner för att säkerställa att kvaliteten på avhandlingen i slutändan blir god. Den omfattar även moment som bidrar till att uppfylla examensmål om forskningsetik, stödja andras lärande och diskutera forskning med vetenskapssamhället och samhället i övrigt. För forskarutbildningen är forskarutbildningsmiljön liksom handledares kompetens viktiga förutsättningar för god kvalitet.

För utbildning på forskarnivå finns redan krav på extern granskning genom kravet på extern ledamot i betygsnämnden vid disputation. Det innefattar dock inte en helhetsbedömning av forskarutbildningens kvalitet och av att *alla* examensmål är uppfyllda, vilket utbildningsutvärderingen ska granska. För att uppfylla kraven för Uppsala universitets utbildningsutvärderingar krävs minst två externa bedömare och en intern bedömare från annan fakultet eller vetenskapsområde.

De forskarutbildningsämnen som utvärderas av UKÄ (i den första sexårscykeln) undantas från UU:s egna utbildningsutvärderingar vad gäller genomförande, men redovisning (utvärderingsrapport) och uppföljning av resultaten (årlig uppföljning) sker i enlighet med riktlinjerna. I händelse av omdömet ifrågasatt kvalitet i UKÄ:s utvärdering ska universitetets rutiner följas.

Kombinationen utvärdering av forskning *och* utbildning på forskarnivå kan ligga nära tillhands då det finns avsevärda överlapp mellan dessa verksamheter. Det är svårt att granska det ena utan att beakta det andra. En möjlighet kan därför vara att utvärdera utbildning på forskarnivå i samband med utvärdering av forskning (se avsnittet om utvärderingsenheter). Det gäller då att vara vaksam på att *utbildningen* ur doktorandernas perspektiv ges tillräckligt utrymme och att riktlinjerna för utbildningsutvärderingar följs. Det skulle kunna ske genom att forskningsutvärderingspanelen kompletteras med två externa och en intern granskare med erfarenheter och kunskaper som gör dem särskilt lämpade att utvärdera utbildning på forskarnivå. Alternativt identifieras externa och interna bedömare som både behärskar forskning inom aktuellt område och hur utbildning på forskarnivå organiseras för att målen i lag och förordning ska uppfyllas. Att kombinera utvärdering av forskning och utbildning på forskarnivå kräver dock två olika former av rapportering - en i forskningsutvärderingsformat och en i enlighet med riktlinjerna för utbildningsutvärderingar.

En sådan kombinerad ansats bedöms inte vara aktuell under 2017-2022, då all forskning utvärderas inom ramen för KoF17 (fokus på forskningsmiljöerna). Resultaten från KoF17 utgör ett viktigt underlag för utvärdering av utbildning på forskarnivå.

Om det i en framtid blir aktuellt att göra en helhetsutvärdering genom att kombinera utvärdering av utbildning (på alla nivåer) och forskning fordras särskild hänsyn. Det kräver externa granskare som

har djup och aktuell kunskap om vad som skapar och utgör god kvalitet i forskning och utbildning på forskarnivå inom aktuellt område, samtidigt som de förmår bedöma utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Det kräver stor bredd i den samlade ämneskompetensen och bedömare med gedigen erfarenhet av att organisera och genomföra utbildning på de aktuella nivåerna.

I tillägg till resultaten från KoF17 kan den universitetsövergripande forskarutbildningsstudie som genomfördes vid Uppsala universitet under 2015-2016 användas som underlag i kvalitetsarbetet kopplat till - och för utvärdering av - utbildning på forskarnivå. Inom ramen för denna studie har enkäter skickats till universitetets doktorander, handledare inom forskarutbildningen samt doktorsalumner. Vissa av frågorna är gemensamma för de tre enkäterna för att möjliggöra jämförelser. I studien framgår var alumnerna befinner sig på arbetsmarknaden, vad de anser om utbildningen i efterhand, om forskarutbildningsmiljön och måluppfyllelse av examensordningen mål, samt vilken nytta de har haft av utbildningen i arbetslivet såväl inom som utanför akademien. [Rapporter](#) finns för respektive fakultet och i bilagor framgår svarsfördelningar på institutionsnivå och för UU totalt. Rapporter finns även från den tidigare universitetsövergripande doktorandundersökningen som genomfördes 2009-2010, både fakultetsvisa rapporter och en universitetsövergripande rapport. Åtgärder som gjordes till följd av den tidigare universitetsövergripande doktorandundersökningen 2009-2010 kan vara relevanta att reflektera över inför värdering av resultaten från forskarutbildningsstudien 2015-2016.

Som ett första steg rekommenderas att börja inventera tänkbara utvärderingsfrågor utifrån egna kunskaper och erfarenheter av utbildningen, t ex vid ett handledarkollegium motsvarande och med doktoranderna/doktorandföreningen. Resultaten från den senaste forskarutbildningsstudien (resultat på institutionsnivå finns i bilagorna) och KoF17 kan användas som underlag för diskussion och analys. Tänkbara underlag för analys inför självvärderingsarbete och för granskning av en forskarutbildning är allmänna studieplaner, interna rutiner och dokument, individuella studieplaner, kursvärderingar, nyckeltal (t.ex. genomströmning, jämställdhet), ovan nämnda forskarutbildningsstudie med resultat från alumner, doktorander och handledare, eventuella andra uppföljningar av alumner och avnämare. Vid en utvärdering av utbildning på forskarnivå inom ramen för UU:s utbildningsutvärderingar skulle möjligen även avhandlingar kunna granskas. Det bör då ske med beaktande av att det utformas på ett sådant sätt att det inte uppfattas som en överprövning av redan godkända avhandlingar. Bedömningen görs i så fall ur ett annat perspektiv än det vid disputationen. Det skulle kunna göras för att erhålla en samlad bild av nivå och inriktning på avhandlingarna, som underlag för vidareutveckling.

Ett annat tips inför planering av utvärdering av utbildning på forskarnivå kan vara att ta del av [UKÄ:s vägledning för utvärdering av utbildning på forskarnivå](#) liksom i de [råd och tips som enheten för kvalitet och utvärdering](#) sammanställt som stöd inför dessa utvärderingar. Man kan även ta del av bedömarutlåtanden från UKÄ:s utvärderingar av utbildning på forskarnivå, för att se vad bedömare har kunnat identifiera för styrkor och svagheter. Det kan dock vara bra att inledningsvis enligt ovan ha inventerat egna utvärderingsfrågor innan man jämför med UKÄ-utvärderingens design.

Underlagen i UKÄ:s utvärdering är de allmänna studieplanerna, självvärdering, ett urval individuella studieplaner (ISP:ar), intervjuer, offentlig statistik t.ex. avseende genomströmning, jämställdhet och etableringsgrad. UKÄ:s utvärdering av utbildning på forskarnivå granskar inte själva avhandlingen, med motiveringen att det redan finns ett externt inslag genom extern ledamot i betygsnämnden. UKÄ:s utvärdering omfattar ett urval av forskarutbildningsämnen, vilka definieras genom allmänna studieplaner och SCBs standard för indelning av forskarutbildningsämnen. Utvärderingen fokuserar på de delar av examensordningens mål som inte med självklarhet fångas in av avhandlingen som sådan och forskarutbildningsmiljön ur ett doktorandperspektiv. Utvärderingen omfattar även kvalitetssäkringsprocessen fram till avhandlingen.

2. Årlig uppföljning

2.1. Hur förhåller sig årlig uppföljning av utbildning till utbildningsutvärderingarna?

Enligt riktlinjerna så omfattar modellen för utbildningsutvärderingar två delar: årlig systematisk uppföljning av utbildning och utbildningsutvärderingar vart sjätte år. Arbetsgruppen som utarbetade förslaget till modell samt remissinstanserna menar att den *årliga uppföljningen* av utbildning är av central betydelse i modellen.

”Det kontinuerliga kvalitetsarbetet, som de årliga uppföljningarna är en del av, utgör en grundläggande förutsättning för att kvalitetssystemet ska fungera väl i praktiken och över tid.” remissvar från områdes/fakultetsnämnd

”[...] huvudfokus bör ligga på de årliga uppföljningarna vilket sannolikt kommer att underlätta arbetet/sammanfattningen vart sjätte år.”
remissvar från områdes/fakultetsnämnd

Den årliga uppföljningen förstärker det löpande kvalitetsarbetet och underlättar genomförandet av utbildningsutvärderingarna. Denna uppföljning är en del i ett långsiktigt grepp om kvaliteten i utbildningarna. Med ett bra kvalitetssäkringsarbete på kurs- och programnivå är mycket vunnet och det blir då helheten man kan lägga kraft på vid genomförande av utbildningsutvärderingar. Efter genomförda utbildningsutvärderingar följs de åtgärder och utvecklingsinsatser som finns redovisade i utvärderingsrapporten upp i den årliga uppföljningen.

En långsiktig planering för utbildningsutvärderingarna kan vara arbetsbesparande. Olika relevanta underlag för analys inom ramen för självvärderingen kan planeras in i god tid före utbildningsutvärderingen (se avsnitt Vilka underlag kan användas för självvärderingen). Ett visst år kanske utbildningsansvariga satsar på auskultationer i kollegiet (och kanske även provar att använda studenter i slutet av utbildningen som en resurs). Ett annat år kanske fokusgruppsintervjuer med avnämare/arbetslivsrepresentanter planeras in. Vid vissa intervall kanske kalibrering av bedömning av examensarbeten står i fokus (se Måluppfyllelse). En satsning på en årlig mer ingående analys av kursrapporter (sammanfattning av studenternas synpunkter samt lärares reflektioner inklusive planerade åtgärder) kan ge utdelning genom att underlätta uppföljningen av utbildning.

Genom att ha kännedom om det kvalitetsarbete som har bedrivits vid utbildningen under de senaste åren besparas arbete inför utbildningsutvärderingen. För att undvika onödigt dubbelarbete och för kontinuiteten, kan det vara klokt att dokumentera insatser och olika underlag i det årliga kvalitetsarbetet så det blir åtkomligt även för andra. Eftersom nyckelpersoner i kvalitetsarbetet byts ut med jämna mellanrum kan det vara arbetsbesparande att se till att organisationens minne inte är personberoende. Universitetet i Gent, som också har en modell för utbildningsutvärderingar, har ett portfoliosystem där olika underlag samlas och görs åtkomliga för alla inom universitetet.

Vid tidpunkten för utbildningsutvärderingen knyts allt som har genomförts under den senaste sexårsperioden samman och bidrar till en helhetsbedömning av utbildningen i enlighet med riktlinjerna.

2.2. Vilka former kan finnas för årlig uppföljning?

Det finns ingenting i riktlinjerna som reglerar på vilket sätt detta ska ske, bara att det ska ske. Hur detta ska göras väljer områdes-/fakultetsnämnder med hänsyn till vad som är mest ändamålsenligt utifrån den egna verksamheten. Det kan ske löpande under året eller vid någon viss tidpunkt. Det kan

handla om att se över utbildningsutbudet, att följa upp kvalitet och kvalitetsarbete och resultat av genomförda utbildningsutvärderingar. Enligt riktlinjerna är den årliga uppföljningen en del av områdes/fakultetsnämnders ansvar för kvaliteten i utbildningarna och en integrerad del av modellen. Nödvändiga åtgärder till följd av utbildningsutvärderingarna ska följas upp inom ett år (och därefter tills de är genomförda eller utbildningen lagts ned), men även övriga åtgärder och utvecklingsinsatser till följd av utbildningsutvärderingarna följs inom ramen för årlig uppföljning. Årlig uppföljning redovisas till rektor inom ramen för ordinarie verksamhetsplanering och uppföljning och i rektors årliga områdesdialog.

Årlig uppföljning kan ske genom analys av olika nyckeltal, utifrån utvärderingsrapporterna från genomförda utbildningsutvärderingar, liksom andra underlag såsom kortfattade rapporter från utbildningsansvariga avseende vilket kvalitetsarbete som har bedrivits och planeras för det kommande året. Planeringsavdelningen har ett uppdrag att se över nyckeltal som underlag för utbildningsuppföljning.

Tanken är att i dessa råd och tips vartefter kunna länka till olika exempel på årlig uppföljning av utbildning från olika fakulteter och områden för att sprida goda idéer och rutiner.

Några tips från remissvaren:

"[...] kvalitetsutvecklingen kan skärpas genom tydligare gemensamma utvärderingsfrågor [...] Detta gör att en utbildning kan jämföras över tid samt att utbildningar kan jämföras med varandra. Till grund för varje utbildnings årliga uppföljning, används gemensamma utvärderingsfrågor, med tillägg som är relevanta för respektive utbildning. Dessa tillägsfrågor läggs in i den gemensamma plattformen vilket leder till att utbildningsutvärderingsmodellen har möjlighet att utvecklas över tid och vi drar nytta av varandras kunskap."
remissvar från områdes/fakultetsnämnd

"[...] se till att Uppsala universitets utvärderingssystem inte blir till en egen karriärväg, utan knyts till roterande kollegiala arbetsformer, dvs. styrs av verksamma lärare. En möjlighet är att man inom fakulteterna tillsätter grupper av erfarna och erkänt skickliga lärare, exempelvis excellenta lärare och pristagare, som ansvarar för utvärderingar under en bestämd mandatperiod och som ersätts inom tjänst."
remissvar från områdes/fakultetsnämnd

2.3. Vilket ansvar har områdes/fakultetsnämnderna för nödvändiga åtgärder?

Områdes/fakultetsnämnd har ansvar för att nödvändiga och tillräckliga åtgärder vidtas till följd av utbildningsutvärderingarna. Nämnden måste alltså ta ställning till vad som är nödvändiga åtgärder för att kvaliteten ska säkras och för att utbildningen ska hålla hög kvalitet. Om de nödvändiga åtgärderna inte vidtas håller utbildningen inte måttet - den klarar inte ribban för hög kvalitet. All utbildning vid universiteten och högskolorna ska enligt högskolelagen hålla hög kvalitet. Men vad som utgör ribban i utbildningen är nämndens ansvar att ta ställning till med stöd av de externa granskarnas utlåtande.

När nämnden anser att en utbildning inte klarar kraven för hög kvalitet ska det framgå av nämndens slutsats i utvärderingsrapporten. Där anges också i vilket eller vilka avseenden behov av särskild uppföljning föreligger. De nödvändiga åtgärderna ska sedan följas upp inom ett år. De allra flesta åtgärderna bör kunna vara genomförda inom ett år, men i vissa fall kan åtgärderna vara av den karaktären att genomförandet dröjer längre än ett år. Det kan till exempel röra rekrytering av lärare, eller ett upplägg där resultat av genomförda insatser inte framträder inom ett år. I riktlinjerna anges att de åtgärder som återstår ska följas till dess de är genomförda eller tills utbildningen lagts ned.

Hur nämnden väljer att följa upp nödvändiga åtgärder kan variera. Vartefter områdes-/fakultetsnämnder utvecklar rutiner för detta kan dessa rekommendationer utvecklas med fler exempel. Ett exempel skulle kunna vara att utbildningsansvariga får skriva en åtgärdsredovisning med genomförda åtgärder, liksom eventuella åtgärder man fortsatt arbetar med men som inte är fullt genomförda. Denna åtgärdsredovisning kan utbildningsansvariga föredra för nämnden, där till exempel två av nämndens ledamöter har fått till uppgift att sätta sig in i utvärderingen och åtgärdsredovisningen extra ingående och fungera som konstruktivt kritiska opponenter.

Att nämnderna tar detta ansvar är helt avgörande för legitimiteten och trovärdigheten för universitetets kvalitetssäkring av utbildning och kommer att vara föremål för granskning när UKÄ genomför sina lärosätessgranskningar. Vidtas nödvändiga åtgärder till följd av årlig uppföljning och utbildningsutvärderingar, och följs åtgärderna upp på ett systematiskt och trovärdigt sätt?

*"[...] av vikt att konsekvent påvisa respektive nämnds ansvar att följa upp nödvändiga åtgärder till dess de är genomförda eller tills utbildningen avvecklats."
remissvar från områdes/fakultetsnämnd*

2.4. Hur kan lärande över områdes och fakultetsgränser gynnas?

I Uppsala universitets modell för utbildningsutvärderingar ingår krav på intern granskare från en annan fakultet eller område vid UU, vilket på sikt gynnar lärandet över områdes- och fakultetsgränser. Den årliga konferensen för utbildningsutvärderingar är ytterligare ett sådant moment i modellen.

Därutöver står det områden och fakulteter fritt att hitta ytterligare former för samverkan och lärande. Vid [Göteborgs universitet](#) har man sedan länge arbetat med [fakultetsaudits](#). Vid Lunds tekniska högskola (LTH) genomfördes under 2015-2016 en fakultetsaudit med externa granskare från ett universitet i USA. I [Umeå universitets kvalitetssystem](#) ingår fakultetsaudits.

2.5. Vilka övergripande mål har Uppsala universitet för utbildning?

I [Uppsala universitets mål och strategier](#) finns övergripande mål för utbildningen, nedan följer ett utdrag (fetstilsmarkeringarna är tillagda här).

*Utbildningen vid Uppsala universitet kännetecknas av **forskningsanknytning** och **progression** mellan utbildningsnivåerna. [...] Utbildningarna ska hålla **högsta nationella och internationella kvalitet** och alla studenter ska ges möjlighet att tillägna sig **förstklassiga ämneskunskaper och generella färdigheter**. Alla studenter ska ges möjlighet att tillägna sig **kritiskt tänkande, ett vetenskapligt förhållningssätt** och grundläggande **etiska principer**. [...] Utbildning tillgodoser **individernas och samhällets behov av bildning och professionell kunskap**. [...] Utbildning och forskning utvecklas i öppen dialog och mångsidig samverkan med det omgivande samhället.*

*Utbildningarna på **avancerad nivå** kännetecknas av ett fördjupat vetenskapligt förhållningssätt och nära anknytning till forskningen. Studenterna engageras och involveras i största möjliga utsträckning i pågående forskning. [...] Studenterna tillägnar sig [...] god forskningsetik. [...] Samverkan och utbyten med andra kunskapsmiljöer, näringsliv samt offentlig och ideell sektor utvecklas ytterligare. [...] samt studie- och karriärvägledning utvecklas och anpassas kontinuerligt till studenternas behov.*

*Alla **doktorander** ska möta en forskarutbildningsmiljö som erbjuder kvalificerad handledning, teori- och metodkurser som stärker förmågan att bedriva självständig forskning, samt ett levande vetenskapligt samtal. Forskningsetik och god forskningssed uppmärksammas kontinuerligt i utbildningen." [...] Antagning [...] sker i öppen konkurrens [...] Doktorander uppmuntras att delta i nationella och internationella vetenskapliga möten samt att förlägga någon del av forskarutbildningen vid annat lärosäte." [...] Utbildning och träning för pedagogisk skicklighet följs av praktisk tillämpning i undervisning. [...] utveckla färdigheter och skapa kontaktytor som förbereder för karriär såväl inom som utom universitetsvärlden.*

*Lärarna och studenterna tar gemensamt ansvar för att skapa **lärmiljöer präglade av studentaktivitet** och engagemang. [...] Undervisningsmetoder och examinationsformer baseras på **ämnesdidaktisk och högskolepedagogisk forskning** [...] Studenter och lärare tar ömsesidigt ansvar för **eget och andras lärande**. [...] Pedagogisk skicklighet, ämneskunskap samt erfarenhet av pedagogiskt ledarskap och utvecklingsarbete premieras och ges ökad vikt vid rekrytering och bedömning av lärare. [...] Ledarskapet på alla nivåer ger förutsättningar för att tillvarata och utveckla **forskningsbaserad kunskap om undervisning och lärande**. Utbildningens [...] stödfunktioner utvecklas för att [...] **möta studenternas skilda förutsättningar**.*

UPPSALA
UNIVERSITET

UFV 2015/475

Riktlinjer för Uppsala universitets modell för utbildningsutvärderingar

Fastställd av rektor 2016-10-25

Riktlinjer för Uppsala universitets modell för utbildningsutvärderingar

Uppsala universitets systematiska kvalitetsarbete av utbildning omfattar såväl kvalitetssäkring som kvalitetsutveckling. Enligt Uppsala universitets arbetsordning vilar ansvar för kvalitet i utbildning på respektive områdes/fakultetsnämnd som med sin kunskap om de aktuella utbildningarna bäst kan bedöma hur kvaliteten säkerställs och utvecklas. Uppsala universitets modell för utbildningsutvärderingar lägger därför ansvaret för utformning, genomförande och uppföljning av utbildningsutvärderingar på respektive områdes/fakultetsnämnd. Uppsala universitets modell omfattar två delar: årlig systematisk uppföljning av utbildning och utbildningsutvärderingar vart sjätte år. Den årliga uppföljningen är en del av områdes/fakultetsnämnders ansvar för kvaliteten i utbildningarna och en integrerad del av modellen.

Uppsala universitets utbildningsutvärderingar ska systematiskt bidra till att säkerställa och utveckla kvaliteten på utbildningarna. Uppsala universitets utbildningsutvärderingar har ambitioner att stimulera till utbildning av högsta nationella och internationella kvalitet.

- All utbildning¹ på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå ska utvärderas minst en gång vart sjätte år i en utbildningsutvärdering. Områdes- eller fakultetsnämnd avgör hur utbildningar grupperas i lämpliga utvärderingsenheter. Utbildningarna ska så långt möjligt analyseras i sin helhet.
- Utvärderingen ska ske utifrån krav som anges i högskolelag (1992:1434) och högskoleförordning (1993:100) (examensordningen) och med beaktande av europeiska principer för kvalitetssäkring (ESG), mål och strategier för Uppsala universitet och utbildningsspecifika styrdokument. (Se sammanfattande ruta nedan) Varje utbildningsutvärdering ska:
 - utformas så att den genererar den kunskap som krävs för att säkerställa och utveckla kvaliteten för aktuell utbildning,
 - omfatta en helhetsbedömning av utbildningens kvalitet - dess styrkor, svagheter och utvecklingsområden,
 - innefatta extern granskning av minst två kollegor från ett eller flera lärosäten, såväl som av minst en kollega från annan fakultet/vetenskapsområde inom Uppsala universitet, enligt vedertagna principer för peer review,
 - innebära att såväl berörda lärare som studenter/doktorander medverkar i planering, genomförande och uppföljning av utvärderingen,
 - innehålla en självvärdering och relevanta underlag som grund för bedömningen
 - resultera i ett sammanfattande bedömarutlåtande om utbildningens styrkor, svagheter/utvecklingsområden samt rekommendationer
 - resultera i en kort utvärderingsrapport där utbildningsansvariga sammanfattar de viktigaste slutsatserna utifrån självvärdering och bedömarutlåtande och redovisar

¹ Med all utbildning avses all förekommande utbildning på grundnivå (kurser, utbildningsprogram, huvudområden, biområden), avancerad nivå (kurser, utbildningsprogram, huvudområden) och forskarnivå (ämnen, kurser), behörighetsgivande förutbildning, kompletterande pedagogisk utbildning, uppdragsutbildning. Den utbildning som blir föremål för UKÄ:s utbildningsutvärderingar under sexårsperioden undantas från riktlinjerna avseende *genomförande* av utbildningsutvärdering, men redovisning och uppföljning av resultaten sker enligt föreliggande riktlinjer. I det fall UKÄ:s utvärdering resulterar i omdömet ifrågasatt kvalitet ska Uppsala universitets rutiner följas. Gemensamma utbildningsprogram med annat lärosäte kan utvärderas externt i enlighet med överenskommelsen mellan lärosätena och inom ramen för nationella krav, men redovisning och uppföljning av resultaten sker enligt föreliggande riktlinjer.

planerade åtgärder/utvecklingsinsatser, även utvärderingens metod och uppläggning anges.

Områdes- eller fakultetsnämnd ansvarar för:

- att en kort utvärderingsrapport enligt ovan sammanställs, diarieförs och görs tillgänglig internt
- att utvärderingsrapporten även innehåller nämndens slutsats, inklusive om behov av särskild uppföljning föreligger,
- att planerade åtgärder tillsammans med det sammanfattande bedömarutlåtandet görs allmänt tillgänglig,
- att åtgärder och utvecklingsinsatser vidtas och följs inom ramen för årlig uppföljning
- att nödvändiga åtgärder följs upp inom ett år, och därefter följs upp till dess de är genomförda eller tills utbildningen lagts ned
- att årligen sammanställa och analysera resultat och slutsatser av årets utbildningsutvärderingar inklusive behov av särskild uppföljning, vilket redovisas till rektor inom ramen för ordinarie verksamhetsplanering och verksamhetsuppföljning,
- att resultaten från årets genomförda utbildningsutvärderingar presenteras av utbildningsansvariga vid den årliga konferensen för utbildningsutvärderingar,
- att besluta om att utbildningsutvärderingar inom specifika ämnesområden i tillämpliga delar kan ersättas av annan extern ackreditering (t ex EQUIS). Redovisning och uppföljning av resultaten sker dock i enlighet med föreliggande riktlinjer.

Varje utbildningsutvärdering ska täcka in följande aspekter:

- att utbildningarna når målen i högskolelagen och högskoleförordningen (examensordningen) och utbildningsspecifika mål, dvs. att de faktiska studieresultaten motsvarar de förväntade studieresultaten
- att undervisningens innehåll och form vilar på vetenskaplig grund samt beprövad erfarenhet
- att undervisningen sätter studenters/doktoranders lärande i centrum
- att målen examineras på ett ändamålsenligt och rättssäkert sätt och att progression säkerställs
- att verksamma i utbildningen har aktuell ämnesmässig och högskolepedagogisk/ämnesdidaktisk kompetens samt att lärarkapaciteten är tillräcklig
- att internationalisering och internationella perspektiv liksom hållbarhetsperspektiv främjas
- att jämställdhetsperspektiv integreras i utbildningen
- att utbildningen svarar mot individens och samhällets behov av bildning och professionell kunskap och förbereder studenterna för ett framtida arbetsliv
- att studenterna/doktoranderna har inflytande i planering, genomförande och uppföljning av utbildningen
- att en för alla studenter/doktorander tillgänglig och ändamålsenlig studiemiljö föreligger
- att kontinuerlig uppföljning och utveckling av utbildningen genomförs

För fördjupad beskrivning av de mål som rör utbildning på grundnivå och avancerad nivå i mål och strategier för Uppsala universitet hänvisas till pedagogiskt program för Uppsala universitet.

Uppsala universitets modell för utbildningsutvärderingar bygger på följande utgångspunkter. Modellen:

- är decentraliserad och bygger på det löpande kvalitetsarbetet,
- utgår från ett forskande förhållningssätt till utvärdering där extern kritisk granskning och kollegiala arbetsformer är en självklarhet,

- *är kvalitetsdrivande och innefattar student/doktorandmedverkan*
- *är skarp, dvs. förmår identifiera och åtgärda brister, och*
- *är så enkel och kostnadseffektiv som möjligt.*

Extern granskning är en väl förankrad form av akademisk kvalitetssäkring, som i detta sammanhang tillförsäkrar att universitetets utbildningar underställs oberoende granskning och kan relateras till motsvarande utbildningar vid andra lärosäten. Intern granskning av en kollega från annan fakultet/område bidrar till att ifrågasätta det för givet tagna inom aktuellt ämnesområde och ökar kunskaps- och erfarenhetsutbytet inom universitetet. Den årliga konferensen för utbildningsutvärderingar bidrar med ytterligare tillfälle till konstruktiv kritisk blick från andra kollegor och studenter/doktorander inom universitetet, liksom till spridandet av goda exempel och lärdomar.

Skärpan i systemet åstadkoms genom krav på extern och intern granskning av all utbildning, områdes/fakultetsnämnders slutsats och uppföljning av åtgärder samt öppenheten med resultat och planerade åtgärder. Även konferensen bidrar till systemets skärpa. Resultat och åtgärder rapporteras inom ramen för den ordinarie verksamhetsplanering och uppföljningsprocessen, vid rektors årliga områdesdialog och vid den årliga konferensen för utbildningsutvärderingar. En universitetsövergripande kvalitetsrapport sammanställs årligen utifrån genomförda utbildningsutvärderingar och konferens och föredras för rektor.

Modellen medger rikhaltiga kvalitativa jämförelser, internationella jämförelser, jämförelser över tid och meningsfull jämförbarhet genom att valida och relevanta jämförelser kan göras mellan utbildningar. Detta är centralt ur såväl ett kvalitetssäkrings- som utvecklingsperspektiv.

Bilaga 2. Vanligt förekommande frågor och svar (FAQ) – från arbetsgruppens slutrapport

Detta är ett utdrag från arbetsgruppens slutrapport Förslag till modell för utbildningsutvärderingar vid Uppsala universitet (UFV 2015/475, s.25-31), där arbetsgruppen gav sin syn på några frågor som har varit vanligt förekommande i samband med att förslaget har presenterats vid öppna seminarier, vid områdes- och fakultetsnämnder, prefektmöten och för studentkårerna.

Hur säkerställs jämförbarhet?

Med föreslagen modell stärks möjligheten att göra *rikhaltiga kvalitativa jämförelser* istället för avgränsade och fragmenterade. I UKÄ:s tidigare system var jämförbarhet möjlig genom att alla utbildningar inom ett visst ämne utvärderades samtidigt och med samma metod. Jämförelserna hade dock ett begränsat värde, eftersom sättet att mäta kvalitet hade bristande validitet. Sättet att mäta fångade vissa kvalitetsaspekter mer än andra, vilket gjorde somliga utbildningar rättvisa och andra inte. I vissa fall bestod underlaget av ett fåtal självständiga arbeten som i vissa fall var producerade flera år tillbaka i tiden. Vidare tenderade bedömargrupperna att ha sinsemellan olika ribbor i bedömningarna.

Med föreslagen modell stärks möjligheten att göra *jämförelser över tid*, vilket är centralt ur ett utvecklingsperspektiv. När allt fokus ligger på resultat utvärderas i praktiken ofta utbildningar som inte längre är aktuella. Med ett mer flexibelt egeniniterat utvärderingssystem finns större möjlighet att ställa frågor om utveckling över tid med hänsyn till den specifika utbildningsmiljöns villkor.

Arbetsgruppen menar att förutsättningarna för *meningsfull jämförbarhet* stärks med föreslagen modell genom att mer valida och relevanta jämförelser kan göras mellan utbildningar. Modellen ger områden och fakulteter mandat att sätta samman meningsfulla utvärderingsenheter (kluster) av utbildningar. Anlitandet av externa granskare innebär i sig en möjlighet att kontrastera den egna utbildningen med motsvarande utbildningar vid andra lärosäten. Om benchmarkingbaserad utvärdering väljs blir jämförelsemöjligheterna ännu större. Modellen ger dessutom möjlighet att göra *internationella jämförelser*. Att mäta sig med internationellt framstående utbildningsmiljöer, kan vara betydligt mer kvalitetsdrivande än att låta sig granskas av en grupp svenska kollegor - och en och annan nordisk – som i fallet med UKÄ:s utvärderingar.

Genom att använda sig av *nationella utbildningsnätverk* för olika utbildningar finns även fortsatt en möjlighet att skapa nationell jämförbarhet, men med större frihet för ingående utbildningar att påverka utvärderingens utformning så att den blir så ändamålsenlig som möjligt. Så kan t ex utbildningsansvariga för ett visst program vid olika lärosäten utforma en gemensam utvärdering med gemensam bedömarpanel.

Det går även att skapa inslag av jämförbarhet mellan olika utbildningar inom universitetet genom *användning av underlag som medger vissa jämförelser*, t ex alumnstudier och studentbarometrar. Det är vidare möjligt att samverka med utbildningar vid andra lärosäten och göra gemensamma enkäter till studenter, alumner och avnämare om man så önskar.

Kravet på granskare från annan fakultet vid Uppsala universitet skapar dessutom förutsättningar för jämförelser och spridning av goda idéer mellan *skilda* ämnesområden. Det är ofta så nytänkande stimuleras. Den komponenten har saknats i UKÄ:s system.

Föreslagen modell är kvalitetsdrivande, och tillvaratar lärares inneboende drivkraft till ständig förbättring och studenter som aktiva medskapare i utbildningen, samtidigt som den säkerställer att all utbildning håller måttet. Långt drivna krav på jämförbarhet ställer krav på standardisering, vilket gör

utvärderingarna mindre kvalitetsdrivande och riskerar att likrikta svensk högre utbildning på ett önskat sätt.

Hur säkerställs skärpan?

Skärpan i systemet åstadkoms genom kravet på *extern granskning* av all utbildning, *öppenheten* med resultat och planerade åtgärder, och områdes/fakultetsnämnders *årliga uppföljning* av utbildning där slutsatser och *åtgärder* rapporteras inom ramen för den ordinarie planerings- och uppföljningsprocessen. *Den årliga konferensen för utbildningsutvärderingar* och kravet på *granskning av kollega från annan fakultet/område* bidrar till ytterligare kollegial granskning och kritiskt konstruktiv diskussion. En kvalitetsrapport sammanställs årligen och föredras för rektor.

Öppenheten är viktig för såväl legitimiteten som skärpan. Det är viktigt att visa studenter och omvärld att vi gör dessa utbildningsutvärderingar för att vi vill bli bättre, inte för att visa upp en perfekt utsida. Det ska, precis som inom forskningen, vara naturligt att utsätta utbildningen för kritisk granskning. Arbetsgruppen menar att kollegial granskning är viktig för att utveckla och säkerställa hög kvalitet i utbildningen. Det är ett sätt att använda den kvalitetsdrivande kraft som peer pressure innebär.

Områdes- och fakultetsnämnders ansvarstagande är också avgörande för skärpan. Arbetsgruppen förslag innebär att ansvaret för kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling tydliggörs i arbetsordningen och att områdes-/fakultetsnämnder ges ett förtydligat kvalitetsansvar, inbegripet årlig utbildningsuppföljning och utbildningsutvärderingar. Nödvändiga åtgärder till följd av utbildningsutvärderingar ska följas upp inom ett år och till dess de är genomförda.

En vanlig kommentar från utbildningsansvariga efter UKÄ:s kvalitetsutvärderingar var att de kände till bristerna i utbildningen. Det är något som förvånat SFS och studentkårer – om ni nu kände till bristerna varför har ni inte gjort något? Det tryck på åtgärder som funnits genom UKÄ:s granskningar måste i det nya systemet komma från områdes- och fakultetsnämnderna själva. Rektor har ett ansvar att vidta åtgärder i det fall detta ansvar inte axlas.

Genom att såväl den årliga uppföljningen som utbildningsutvärderingarna rapporteras inom ramen för verksamhetsplanering och verksamhetsuppföljning och i verksamhetsdialoger säkerställs att rektor, som ytterst ansvarig, tar del av resultat och åtgärder. I återrapporteringen ska framgå vilka utbildningsutvärderingar som gjorts samt resultat och åtgärder/utvecklingsinsatser. Där ska även framgå vilka slutsatser nämnden drar och vilka särskilda åtgärder som ska följas upp nästa år.

I föreslagen modell säkerställs dessutom att *all* utbildning genomgår extern granskning till skillnad från UKÄ:s utvärderingar där en stor andel av lärosätenas utbildningsvolym aldrig utvärderades. (Statistisk analys från UKÄ, 2014-05-13/Nr 6)

Ytterst finns ett externt ”hot” i form av UKÄ alltjämt kvar. Om UKÄ får signaler om att ett lärosätes kvalitetssystem eller enskilda utbildningar inte håller måttet, föreslås de initiera utbildningsutvärderingar på förekommen anledning. UKÄ kan då, precis som tidigare, dra in examenstillstånd vid bristande kvalitet. Enligt regeringens skrivelse (2015/16:76) kommer det medföra att UKÄ gör fler utbildningsutvärderingar vid det aktuella lärosätet. Uppsala universitet anser att det är bra att ett sådant tryck finns.

Hur säkerställs att systemet verkligen blir utvecklingsdrivande?

Modellen utgår från den akademiska kulturen, som är vår kvalitetskultur. Den akademiska kulturen bygger på ett forskande förhållningssätt, och präglas av en vilja att hela tiden utveckla och förbättra. Kritisk granskning, nyfikenhet och kollegialitet är viktiga delar. Arbetsgruppen menar att utvärdering ska utgå från *ett sådant forskande förhållningssätt* där kritisk granskning och kollegiala

arbetsformer är en självklarhet. Modellen bygger på det löpande kvalitetsarbetet, dvs. står i samklang med och befrämjar det dagliga kvalitetsarbetet i verksamheten, och tillvaratar och utvecklar befintliga former för kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling. Den drar samtidigt nytta av det breda universitetet genom kravet på granskning av en kollega vid annan fakultet eller område, och genom den årliga konferensen. Konferensen syftar till att sprida lärdomar och goda exempel och möjliggöra kollegiala diskussioner och utbyten av erfarenheter mellan fakulteter/områden.

Finessen i modellen är att den ger varje kollegial nivå inom fakulteter/områdena utrymme för påverkan. Det är områden/fakulteter som grupperar sin utbildning i lämpliga utvärderingsenheter. Erfarenheten visar att påverkan och ägarskap bidrar till meningsfulla utvärderingar som därigenom blir mer engagerande, vilket ökar chansen att de är utvecklingsdrivande.

Hur säkerställs att onödig byråkrati undviks?

God och ändamålsenlig byråkrati ska stödja arbetet med utbildningsutvärderingar genom att bidra med struktur och systematik. Dokumentationen ska hållas till ett minimum av vad som krävs men ändå kunna visa på att adekvata åtgärder och utvecklingsinsatser vidtas till följd av den årliga uppföljningen och utbildningsutvärderingarna. Det är viktigt för det interna kvalitetsarbetet och krävs i samband med att UKÄ granskar vår kvalitetssäkring. UKÄ kan mycket väl komma att göra stickprov bland de utbildningsutvärderingar som gjorts, för att se hur de har utformats, vilka resultat de har gett och hur dessa har omhändertagits. Eftersom rapporteringen sker inom ramen för den ordinarie planerings- och uppföljningsprocessen skapas inga nya kanaler, men kloka rutiner för åiterrapportering säkerställer att nödvändiga åtgärder följs upp i processen.

Ett sätt att undvika stor belastning vid genomförande av utbildningsutvärdering är att utforma den årliga uppföljningen av utbildningen på ett strategiskt och genomtänkt sätt.

Vilka är kostnaderna för systemet?

Många utbildningsansvariga vittnar om den tid och de resurser som tagits i anspråk vid UKÄ:s utvärderingar i 2011-2014 års nationella system. Nu föreslaget system bedöms totalt sett ha ett mer gynnsamt förhållande mellan kostnader och nytta, men det är en större andel av kostnaderna som tas av lärosätena. Till dessa ”nya” kostnader hör kostnader för utveckling och implementering av systemet, planering av och praktisk hantering av utbildningsutvärderingar och anlitande av externa granskare. Arbetsgruppen föreslår att resurser för detta tillskjuts från gemensamma avsättningar samt att universitetet försöker utverka utökad statsanslag för att klara dessa nya kostnader.

Universitetet bör även skatta de interna kostnader som fanns redan i samband med UKÄ:s utvärderingar. Pilotutvärderingar av utbildningsutvärderingar förväntas underbygga realistiska bedömningar av vilka interna arbetsinsatser och resurser (underheadkostnader) som krävs för att genomföra egeniterade utbildningsutvärderingar.

Det är vidare viktigt att ambitionsnivån är rimlig. Det kan vara bra att sätta en ram för vad en utbildningsutvärdering får kosta och sedan anpassa ambitionsnivån efter den. En del av det arbete som sker inom ramen för en utbildningsutvärdering kan anses ingå som en självklar del av den ordinarie verksamheten. Motsvarande arbete har genomförts tidigare, om än i varierande grad och med mindre systematik, men det finns också exempel på fullskaliga utbildningsutvärderingar som har initierats och finansierats av ansvarig fakultets-/områdesnämnd. Så har t ex helt nyligen skett inom fakulteten för utbildningsvetenskaper.

Arbetsgruppen betonar att den årliga uppföljningen av utbildning är av central betydelse och behöver bli mer systematisk. Genom att utveckla det löpande kvalitetsarbetet och rutinerna för detsamma underlättas arbetet med utbildningsutvärderingarna vart sjätte år. Det blir ett sätt att sprida ut kostnaderna över tid.

Fördelning av kostnader och resurser över tid är viktigt även i relation till andra utvärderingar. Utvecklingsarbetet avseende årlig uppföljning kan inledas förhållandevis omgående, medan utbildningsutvärderingarna kräver koordination med såväl andra pågående utvärderingar (t ex KoF17 och kvarstående UKÅ-utvärderingar) som mellan områden och fakulteter för att bli hållbar och trovärdig.

Är grundkraven på utbildningsutvärderingarna tillräckliga?

Med grundkrav avses ett minimum av nödvändig reglering av *vad* en utbildningsutvärdering ska fokusera på och *hur* en utbildningsutvärdering ska gå till. Ansvaret för kvaliteten i utbildning och forskning ligger på ansvarig områdes-/fakultetsnämnd och de är bäst skickade att bestämma hur utbildningsutvärderingarna ska utformas för att vara så kvalitetsdrivande som möjligt. Arbetsgruppen är övertygad om att Uppsala universitet på detta sätt får bättre förutsättningar att säkra såväl kvalitet som utveckling, än om alla hade följt en i detalj föreskriven standardmodell. Som vägledning och inspiration finns rekommendationerna och det universitetsgemensamma och lokala stödet.

Grundkraven på utbildningsutvärderingar ska inte sammanblandas med utbildningskrav. Utbildningskraven formuleras ytterst i examensordningen och på lokal nivå i utbildnings- och kursplaner och det är examinatorer i respektive ämne som svarar för att de upprätthålls. Ett viktigt syfte med varje utbildningsutvärdering är att säkerställa att dessa krav på studenternas kunskaper, färdigheter och förhållningssätt uppfylls. Eftersom Uppsala universitets mål är utbildning av högsta nationella och internationella kvalitet kommer ambitionen vara ännu högre, dvs. att externa och interna krav uppfylls med största möjliga marginal.

Hur säkerställs institutionernas/programmets inflytande på utvärderingarna?

Arbetsgruppen uppmanar områdes- och fakultetsnämnder att inte detaljreglera utbildningsutvärderingarna mer än vad som krävs för att nämnden ska kunna säkerställa kvaliteten i utbildningarna.

Vid de fora som arbetsgruppen har beviljat har framkommit en oro för hur omfattande regleringen kan komma att bli från områdes- och fakultetsnämnds nivå. Vikten av att inte "köra över" det kvalitetsarbete som redan bedrivs på institutions- och programnivå har poängterats. En av finesserna med förslaget är att utbildningsutvärderingarna ska kunna se olika ut beroende på lokala förutsättningar och behov och det bör även innebära inflytande på institutions- eller programnivå. Dessutom ska inflytande från berörda lärare och studenter/doktorander möjliggöras i planering, genomförande och uppföljning enligt riktlinjerna.

Hur bidrar kravet på granskning av kollega från annan fakultet/område till bättre kvalitet?

Kravet finns med för att dra nytta av det breda universitetet och utifrån en förvissning om att det behövs mer av gränsöverskridande samarbete och utbyte av erfarenheter inom universitetet. Kollegor från andra ämnesområden kan hjälpa till att bryta den "hemmablindhet" som lätt uppstår inom det egna gebitet och bidra till nytänkande. Sådant erfarenhetsutbyte uppskattas ofta vid de tillfällen detta erbjuds. Genom att införliva det som ett krav vid utbildningsutvärderingar bidrar modellen till att öka den konstruktivt kritiska dialogen inom universitetet och stärka gränsöverskridande erfarenhetsutbyte.

Det handlar inte om att kollegor från andra delar av universitetet ska ha oemotsagt inflytande över utbildning utanför sitt eget ämnesområde, men de ska bidra med nya ögon på det för givet tagna. Denna återkoppling omhändertas sedan av de ämneskunniga som bedömer dess värde.

Hur fungerar modellen för forskarutbildning?

Arbetsgruppen har utformat modellen för att säkerställa att den fungerar även för utbildning på forskarnivå.

När det gäller utbildning på forskarnivå finns redan krav på extern granskning genom kravet på extern ledamot i betygsnämnder, men denna är inte tillräcklig. Enligt riktlinjerna ska varje utbildningsutvärdering innefatta en helhetsbedömning av en utbildnings kvalitet – och detta görs inte vid en granskning av avhandlingen. Forskarutbildningsmiljön bör enligt arbetsgruppen ses som en del av forskarutbildningens kvalitet och således granskas av såväl externa som interna (annan fakultet/område) kollegor. De pilotutvärderingar som genomförs av UKÄ kan tjäna som inspiration. Vid Uppsala universitet har forskarutbildningen i engelska utvärderats inom ramen för UKÄ:s pilotprojekt.

Hur kan UKÄ granska Uppsala universitets kvalitetssystem?

Genom att den utvecklade beskrivningen av Uppsala universitets kvalitetssystem tas fram, där formerna för kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling inom respektive vetenskapsområde/fakultet framgår, ges UKÄ en ingång till att förstå hur vi kvalitetssäkrar vår utbildning. Framtagandet av denna utvecklade beskrivning av kvalitetssystemet synliggör hur kollegiala organ på olika nivåer, tillsammans med studenter/doktorander, redan bedriver ett utvecklat kvalitetsarbete, men det ger också möjlighet att vidareutveckla kvalitetssäkringen.

Genom den ordinarie verksamhetsplanerings- och uppföljningsprocessen kan UKÄ följa årlig uppföljning av utbildning och slutsatser inklusive åtgärder, däribland åtgärder till följd av utbildningsutvärderingarna. UKÄ kan vidare göra stickprov bland självvärderingar, utvärderingsrapporter och bedömarutlåtanden. De kan också tänkas vilja göra stickprov bland protokoll från nämndmöten, liksom från andra organ med utbildningsansvar. Den årliga kvalitetsrapporten som föredras för rektor och ledningsrådet kan också granskas av UKÄ. UKÄ kan även utifrån ESG efterfråga hur vi går tillväga när vi utformar och inrättar och avvecklar utbildningar (även forskarutbildningar) och hur vi säkerställer lärarkompetens. De kan också komma att granska andra aspekter utifrån kraven i högskolelag (jämförddhet, internationalisering t ex) och högskoleförordning och utifrån de europeiska principerna för intern kvalitetssäkring (ESG del 1).

Hur säkerställs arbetslivsanknytningen och samhällets behov?

Detta säkerställs genom att varje utbildningsutvärdering ska omfatta granskning av huruvida aktuell utbildning svarar mot individers och samhällets behov av bildning och professionell kunskap. Det innebär konkret att utbildningens arbetslivsanknytning ska genomlysas, vilket kan ske genom att utbildningar drar nytta av olika underlag, som t ex alumn- eller avnämningarundersökningar. Genom att anpassa utvärderingen till utbildningens syfte och inriktning kan det omgivande samhällets behov integreras tydligare och få en naturlig plats i utvärderingen. Sättet på vilket det sker ska och kan dock variera utifrån den specifika utbildningsmiljöns villkor. I rekommendationerna finns tips på olika ansatser och underlag.

En annan aspekt av samverkan är öppenheten mot såväl studenter som det omgivande samhället när det gäller resultatet av utbildningsutvärderingar. Slutsatser och planerade åtgärder samt sammanfattande bedömarutlåtande till följd av utbildningsutvärderingarna föreslås göras allmänt tillgängliga på universitetets externa webbsidor.